

Eiropas Komisija

***NATURA 2000* TERITORIJU TĪKLA APSAIMNIEKOŠANA**

***Biotopu direktīvas 92/43/EEK 6. panta
nosacījumi***

Internetā pieejama plaša papildinformācija par Eiropas Savienību.
To var aplūkot, ieejot serverī *Europa* (<http://europa.eu.int>).

Luksemburga: Eiropas Kopienu Oficiālo publikāciju birojs, 2000
Pārpublicēšana atļauta, norādot avotu.

Adaptācija latviešu valodā: VIDM Dabas aizsardzības departaments, 2004

DABĀS DAUDZVEIDĪBA

L Ā T V I J Ā

No angļu valodas tulkoja: Ināra Visocka
Literārā redaktore: Prof. Dr. h. philol. Aina Blinkena

Rīga, 2004

Priekšvārds izdevumam angļu valodā

Bioloģiskā daudzveidība arvien lielākā mērā tiek atzīta par nenovērtējamu mūsu kopīgā mantojuma sastāvdaļu. Pēdējie *Eurobarometer* aptaujas dati liecina, ka Eiropas pilsoņus ļoti interesē reto un apdraudēto sugu un biotopu aizsardzība. Tas tad arī ir *Natura 2000* ekoloģiskā teritoriju tīkla mērķis, kas noteikts 1992. gada pieņemtajā *Biotopu direktīvā*. Minētais teritoriju tīkls, kurā ietilpst arī *Putnu direktīvā* noteiktās teritorijas, nodrošinās spēcīgu aizsardzību Eiropas vērtīgākajām savvaļas dabas teritorijām.

Natura 2000 teritoriju tīkla apsaimniekošanai ir būtiska nozīme šo teritoriju aizsardzībā. Taču, lai tā būtu sekmīga, pirmām kārtām nepieciešama attiecīgajās teritorijās dzīvojošo cilvēku aktīva līdzdalība. *Biotopu direktīvas* 6. pantā uzskaitīti *Natura 2000* teritoriju tīkla apsaimniekošanas pasākumi. Tomēr šis teksts ir koncentrēts juridisks dokuments un tāpēc daudzi tajā ietvertie būtiskie jēdzieni nav viegli saprotami. Es uzskatu, ka ir svarīgi, lai mēs labi un skaidri izprastu šīs direktīvas pamatnostādnes, jo tās būs pamats vienveidīgai direktīvas piemērošanai visā Eiropas Kopienā.

Šis dokuments tika izstrādāts ar nolūku palīdzēt dalībvalstu kompetentajām iestādēm interpretēt 6. pantu. Es ceru, ka tas palīdzēs pilnvērtīgi piemērot direktīvu, un vēlos tās aicināt turpināt attīstīt dažādām iesaistītajām pusēm paredzētās vadlīnijas.

Šis svarīgais dokuments, kura mērķis ir panākt, lai pilsoņi labāk saprastu Kopienas likumus, būtu jāuztver arī kā Eiropas Komisijas atklātības un caurskatāmības politikas kārtējais apliecinājums.

Margo Valstrēma /*Margot Wallström*
Vides komisāre

Priekšvārds izdevumam latviešu valodā

Ar šī gada 1.maiju Latvija kļuva par pilntiesīgu Eiropas Kopienas dalībvalsti. Sagatavošanās darbs likumdošanas pārņemšanai un institūciju sakārtošanai ilga apmēram piecus gadus. Sabiedrībā daudz tika un tiek diskutēts par ES fondu apgūšanu, valsts drošības un demokrātijas nostiprināšanu. Mazāk tika diskutēti jautājumi par Latvijas kā dalībvalsts pienākumiem pret Eiropas Savienību. Vides un dabas aizsardzība ir tās jomas, kuru sakārtošanai tiek pievērsta īpaša uzmanība. Latvijai tāpat kā citām valstīm, kuras pēdējā kārtā pievienojās Eiropas Savienībai, līdz 2004. gada 1.maijam bija jāizstrādā un jāiesniedz Eiropas Kopienas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju saraksts (*Natura 2000*). Ar vides ministra rīkojumu Nr. 102 Latvijā noteiktas 336 *Natura 2000* teritorijas, kas aizņem gandrīz 12 % no valsts teritorijas. Turpmākās darbības *Natura 2000* teritorijās ir jāizvērtē attiecībā pret teritoriju izveidošanas mērķiem un jānodrošina dabas vērtību saglabāšanu tajās. Plāni un projekti nedrīkst būtiski ietekmēt šīs teritorijas.

Lai palīdzētu Reģionālajām vides pārvaldēm, Ietekmes uz vidi novērtējuma valsts birojam un projektu pieteicējiem, Dabas aizsardzības departaments ir nodrošinājis Eiropas Komisijas vadlīniju “*Natura 2000* teritoriju apsaimniekošana. Biotopu direktīvas 92/43/EEK 6. panta nosacījumi” tulkošanu latviešu valodā. Vadlīniju tekstā lietotā terminoloģija adaptēta atbilstoši Latvijas normatīvajos aktos lietotajai terminoloģijai. Direktīvu tekstu citāti ievietoti no Tulkošanas un terminoloģijas centra direktīvu tulkojumiem latviešu valodā. Pagaidām tie uzskatāmi par neoficiāliem tulkojumiem, līdz brīdim, kad būs pieejami Eiropas Komisijas tulku teksti.

Pagaidām mēs visi apgūstam jaunas procedūras un funkcijas, bet drīzumā mūsu darbību sāks vērtēt nevalstisko organizāciju pārstāvji, Eiropas Komisijas eksperti un pilsoņi. Lai izvairītos no tiesvedības, nezaudētu finansējumu un velti neiztērētu uzticības kredītu, ļoti uzmanīgi jāseko normatīvo aktu ievērošanai un iespējami precīzi jāveic visas procedūras.

Iona Jepsena
VIDM Dabas aizsardzības departamenta
direktore

Saturs

Priekšvārds	7
1. Ievads	9
1.1. Panta vieta direktīvu 92/43/EEK un 79/409/EEK vispārējā shēmā un plašākā kontekstā.....	9
1.2. Saistība ar nodaļu par sugu aizsardzību.....	11
1.3. 6. panta iekļaušana nacionālajā likumdošanā: transponēšanas pienākums ..	12
1.4. 6. panta piemērošanas laiks: no kura datuma piemērojamas 6. panta prasības?	12
1.4.1. <i>Īpaši aizsargājamās teritorijas putniem</i>	<i>12</i>
1.4.2. <i>Teritorijas, kas nosakāmas atbilstoši direktīvai 92/43/EEK.....</i>	<i>14</i>
2. 6. panta 1. punkts.....	16
2.1. Direktīvas teksts.....	16
2.2. Darbības sfēra	16
2.3. Kādam jābūt “vajadzīgo aizsardzības pasākumu” saturam?	17
2.3.1. <i>Aizsardzības jēdziens</i>	<i>17</i>
2.3.2. <i>Aizsardzības statuss</i>	<i>19</i>
2.3.3. <i>Ekoloģiskās prasības</i>	<i>20</i>
2.4. Kādā formā vajadzīgie aizsardzības pasākumi var izpausties?	21
2.4.1. <i>Apsaimniekošanas plāni.....</i>	<i>21</i>
2.4.2. <i>Normatīvie, administratīvie vai līgumiskie pasākumi.....</i>	<i>22</i>
3. 6. panta 2. punkts.....	24
3.1. Direktīvas teksts.....	24
3.2. Darbības sfēra	24
3.3. Vai ir atšķirības pasākumu īstenošanā noplicināšanās un traucējuma gadījumā?	25
3.4. Kādiem apstākļiem vajadzētu ierosināt dalībvalstis veikt pasākumus?.....	26
3.5. Kad būtu jāveic pasākumi saistībā ar traucējumu un noplicināšanos?	26
3.6. Traucējuma un noplicināšanās rādītāji.....	27
3.6.1. <i>Biotopu noplicināšanās.....</i>	<i>28</i>
3.6.2. <i>Sugu traucējums.....</i>	<i>29</i>
4. 6. panta 3. punkts.....	30
4.1. Direktīvas teksts.....	30
4.2. Darbības sfēra	30
4.3. Kas domāts ar vārdiem “plānos vai projektos, kas nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai”?	31
4.3.1. <i>Projekts</i>	<i>31</i>
4.3.2. <i>Plāns</i>	<i>32</i>
4.3.3. <i>Nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai</i>	<i>33</i>
4.4. Kā noteikt, vai plāns vai projekts ”atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju”?.....	34
4.4.1. <i>Būtiska ietekme</i>	<i>34</i>
4.4.2. <i>Varētu (ietekmēt)</i>	<i>35</i>
4.4.3. <i>... atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem</i>	<i>36</i>

4.5. Kas ir domāts ar “ietekmes uz šo teritoriju attiecīgs izvērtējums, ievērojot teritorijas aizsardzības mērķus”?	37
4.5.1. <i>Izvērtējuma forma</i>	37
4.5.2. <i>Izvērtējuma saturs</i>	38
4.5.3. <i>Kā nosaka “teritorijas aizsardzības mērķus”?</i>	39
4.6. Lēmumu pieņemšana	40
4.6.1. <i>“Kompetentās valsts iestādes”</i>	40
4.6.2. <i>Kad pienākas noskaidrot plašas sabiedrības viedokli?</i>	41
4.6.3. <i>“Teritorijas viengabalainības” jēdziens</i>	41
5. 6. panta 4. punkts	43
5.1. Direktīvas teksts	43
5.2. Darbības sfēra	43
5.3. Sākotnējie apsvērumi	44
5.3.1. <i>Alternatīvo risinājumu izpēte</i>	44
5.3.2. <i>Sevišķi svarīgu sabiedrības interešu noskaidošana</i>	44
5.4. Kompensācijas pasākumu pieņemšana	46
5.4.1. <i>Ko saprot ar “kompensācijas pasākumiem”, un kad par tiem būtu jādomā?</i>	46
5.4.2. <i>Kompensācijas pasākumu saturs</i>	47
5.4.3. <i>Natura 2000 teritoriju tīkla “kopīgā vienotība”</i>	48
5.4.4. <i>Kas sedz kompensācijas pasākumu izmaksas?</i>	49
5.4.5. <i>Komisijas informēšana par kompensācijas pasākumiem</i>	49
5.5. Kas notiek ar teritorijām, kuros sastopami prioritārie biotopi un/ vai sugas?	50
5.5.1. <i>Attiecīgās teritorijas</i>	50
5.5.2. <i>Jēdzieni “veselības aizsardzība”, “sabiedrības drošība” un “videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides”</i>	51
5.5.3. <i>Komisijas atzinuma pieņemšana un tās sekas</i>	51
I pielikums	54
II pielikums	55
III pielikums	56
IV pielikums	57

Priekšvārds

Kāpēc 6. panta interpretēšanai nepieciešamas vadlīnijas?

Biotopu direktīvas 6. pantam ir izšķiroša nozīme *Natura 2000* teritoriju tīkla apsaimniekošanā. Tas norāda dažādos uzdevumus, kas veicami, lai nodrošinātu teritoriju dabas aizsardzības intereses.

Gan dalībvalstis, gan teritoriju apsaimniekotāji izvirzījuši daudz jautājumu par šā panta nozīmīgumu. Pirmajā acu uzmetienā tas šķiet visai plašs un nekonkrēts, taču dziļāka analīze kopsakarā ar citiem šīs direktīvas pantiem padara to vieglāk saprotamu un piemērojamu. Tāpēc 6. pantu nekādā ziņā nevajadzētu uztvert izolēti. It īpaši gadījumos, kad tā piemērošanas sakarā rodas konkrētas prasības, jāatceras, ka 8. pants paredz dažu šīs direktīvas mērķu sasniegšanai nepieciešamo pasākumu līdzfinansēšanu.

Dokumenta nolūks un mērķauditorija

Šā dokumenta mērķis ir sniegt dalībvalstīm vadlīnijas attiecībā uz dažu būtisku *Biotopu direktīvas* 6. pantā ietverto jēdzienu interpretāciju.

Dokumenta galvenā mērķauditorija ir dalībvalstu iestādes, nevis privātpersonas. Ir domāts, ka tas palīdzēs arī dažādām iesaistītajām organizācijām un grupām labāk izprast *Biotopu direktīvu*, it īpaši tad, ja tiks papildināts ar detalizētākiem norādījumiem, kuri jāizstrādā pašām dalībvalstīm.

Dokumenta raksturs un ierobežojumi

Šo dokumentu izstrādājuši Eiropas Komisijas Vides ģenerāldirektorāta dienesti pēc attiecīgām neformālām diskusijām ar dalībvalstu dabas aizsardzības institūcijām. Dokuments būtībā atspoguļo tikai Komisijas dienestu viedokļus un nav saistošs. Jāuzsver, ka pēdējā instance direktīvu interpretēšanā ir Eiropas Kopienu Tiesa.

Komisijas dienestu sagatavotās interpretācijas nesniedzās tālāk par direktīvām. Īpaši tas attiecas uz šo direktīvu, jo tā balstās uz subsidiaritātes principu un tādējādi paver dalībvalstīm plašas manevrēšanas iespējas attiecībā uz konkrētu pasākumu īstenošanu dažādās *Natura 2000* tīkla teritorijās. Jebkurā gadījumā dalībvalstis var brīvi izvēlēties, kādā veidā tās īsteno praktiskos pasākumus, - ar noteikumu, ka tie kalpos direktīvas vispārējā mērķa sasniegšanai.

Tā kā šis ir interpretējošs rakstura dokuments, tā nolūks nav sniegt absolūtas atbildes uz jautājumiem par konkrētu teritoriju. Patiesībā tādi jautājumi jārisina, ņemot vērā katru konkrēto situāciju un vienlaikus saglabājot šajā dokumentā noteikto orientāciju.

Pašreizējais dokumenta variants nav galīgais; nākotnē šis dokuments, iespējams, tiks pārstrādāts, ņemot vērā pieredzi, ko dalībvalstis būs guvušas, īstenojot 6. pantu, un turpmāko tiesu praksi. Turklāt Komisijas dienesti ir vienojušies, ka tiks sagatavotas konkrētākas metodoloģiskās vadlīnijas plānu un projektu novērtēšanai saskaņā ar 6. panta 3. un 4. punktu; pēc vadlīniju izstrādes tās papildinās šo dokumentu.

Dokumenta struktūra

Pēc ievadpiezīmēm par 6. panta vispārīgo saturu un loģiku seko detalizēts visu punktu (6.1., 6.2., 6.3., 6.4.) izklāsts atbilstoši vienotai vispārējai shēmai. Tas sākas ar ievadinformāciju par pantu un tā darbības sfēru, pēc tam seko galveno jēdzienu un izvirzīto jautājumu izklāsts, kas pamatojas uz Komisijas zināšanām, Eiropas Kopienas Tiesas praksi un citām attiecīgām direktīvām.

Lai secinājumi būtu vieglāk un ātrāk uztverami, katras sadaļas beigās apkopotas (trekniem burtiem) būtiskākās atziņas, kas izriet no Komisijas veiktās analīzes. Pilnas atsauces uz tekstā citētajām tiesas lietām atrodamas pielikumā dokumenta beigās.

1. Ievads

6. pants kontekstā

1.1. Panta vieta direktīvu 92/43/EEK un 79/409/EEK vispārējā shēmā un plašākā kontekstā

Pirms detalizētas pievēršanās 6. pantam būtu vērts atcerēties tā vietu direktīvas 92/43/EEK, kā arī direktīvas 79/409/EEK¹ kopējā shēmā un plašākā tiesiskā kontekstā.

Direktīvas 92/43/EEK pirmā nodaļa, kurā ietilpst 1. un 2. pants, ir "Definīcijas". Šajā nodaļā noteikts direktīvas mērķis, proti, "*sekmēt bioloģisko daudzveidību, aizsargājot dabiskos biotopus un savvaļas dzīvniekus un augus Eiropā esošajā dalībvalstu teritorijā, uz kuru attiecas Līgums*"². Tajā noteikta arī vispārējā orientācija, norādot uz nepieciešamību saskaņā ar šo direktīvu veicamos pasākumus izstrādāt tā, lai saglabātu vai atjaunotu dabiskajiem biotopiem un savvaļas dzīvnieku un augu sugām "*labvēlīgu aizsardzības statusu*"³, turklāt tiek norādīts, ka, veicot pasākumus saskaņā ar šo direktīvu, nepieciešams "*ņemt vērā ekonomiskās, sociālās un kultūras prasības, kā arī reģionālās un vietējās īpatnības*"⁴.

Direktīvas 92/43/EEK galvenās specifiskās prasības ir sagrupētas nākamajās divās nodaļās. Pirmā no tām saucas "Dabisko biotopu un sugu biotopu aizsardzība" un ietver 3. līdz 11. pantu (ieskaitot). Otrās nosaukums ir "Sugu aizsardzība", un tajā ietilpst 12. līdz 16. pants (ieskaitot).

Nodaļa "Dabisko biotopu un sugu biotopu aizsardzība" veltīta visaugstākajam un tālejošākajam direktīvas uzdevumam — ar nosaukumu *Natura 2000* pazīstamā teritoriju tīkla izveidošanai un aizsardzībai. Šīs nodaļas 6. pantā noteiktas *Natura 2000* teritoriju aizsardzības un apsaimniekošanas prasības. Ņemot vērā kontekstu, 6. pants ir viens no vissvarīgākajiem minētās direktīvas 24 pantiem, jo tieši tas nosaka saistību starp aizsardzību un zemes izmantošanu.

Šajā pantā ir trīs galvenās nosacījumu grupas. 6. panta 1. punkts paredz noteikt vajadzīgos aizsardzības pasākumus un ir vērsti uz pozitīvu un proaktīvu iejaukšanos. 6. panta 2. punkts paredz novērst biotopu noplicināšanos un nozīmīgus traucējumus, kas skar sugas. Tātad tas koncentrējas uz profilaksi. 6. panta 3. un 4. punkts nosaka virkni procesuālu un būtisku drošības pasākumu, kas ierobežo plānus un projektus ar iespējami nozīmīgu ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju. Pēc struktūras var redzēt, ka ir atšķirība starp

¹ Attiecīgi OJ L 206, 22.7.1992, 7. lpp. un OJ L 103, 25.4.1979, 1. lpp.

Padomes direktīva 92/43/EEC no 1992. gada 21. maija par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību

Padomes direktīva 79/409/EEC no 1979. gada 2. aprīļa par savvaļas putnu aizsardzību

² 2. panta 1. punkts.

³ 2. panta 2. punkts.

⁴ 2. panta 3. punkts.

6. panta 1. un 2. punktu, kur definēts vispārējais režīms, un 6. panta 3. un 4. punktu, kur definēta procedūra, kas attiecas uz konkrētiem apstākļiem.

Raugoties vispārēji, 6. panta nosacījumi atspoguļo kopējo orientāciju, kas izteikta direktīvas ievadargumentu uzskaitījumā. Tas ietver nepieciešamību veicināt bioloģisko daudzveidību, saglabājot vai atjaunojot noteiktiem biotopiem un sugām “labvēlīgu aizsardzības statusu” *Natura 2000* teritoriju kontekstā, ņemot vērā ekonomiskās, sociālās, kultūras un reģionālās prasības, kā līdzekli ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai.

Neaprobežojoties ar 6. panta raksturojumu Direktīvas 92/43/EEK vispārējā shēmā, nepieciešams pieminēt arī tā *saistību ar direktīvas 79/409/EEK* shēmu, kas attiecas uz savvaļas putnu aizsardzību.

- Pirmkārt, agrāk pieņemtās direktīvas shēma lielos vilcienos ir salīdzināma ar otrās direktīvas shēmu. Konkrēti, direktīvas 92/43/EEK nodaļai “Dabisko biotopu un sugu biotopu aizsardzība” ir zināmas paralēles ar direktīvas 79/409/EEK 3. un 4. pantu.
- Otrkārt, abu direktīvu shēmas ir lielā mērā apvienojušās jeb saplūdušas. Pirmām kārtām, īpaši aizsargājamās teritorijas putniem (SPAs), kuras klasificētas saskaņā ar agrāk pieņemto direktīvu, tagad ir *Natura 2000* teritoriju tīkla neatņemama sastāvdaļa⁵. Otrām kārtām, direktīvas 92/43/EEK 6. panta 2., 3. un 4. punkta nosacījumi ir attiecināti uz īpaši aizsargājamām teritorijām putniem⁶. Šajā dokumentā vairums komentāru par 6. pantu ir saistīti ar teritorijām, kuras nosakāmas saskaņā ar direktīvu 92/43/EEK. Visumā šie komentāri attieksies *mutatis mutandis* uz teritorijām, kas klasificētas saskaņā ar direktīvu 79/409/EEK.

Plašākā kontekstā — Eiropas Kopienas dibināšanas līguma kontekstā — 6. pantu var uzskatīt par integrācijas principa īstenošanas juridisko pamatu, jo tas mudina dalībvalstis uz ilgtspējīgu aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanu un ierobežo darbības, kuras var negatīvi ietekmēt aizsargājamās teritorijas, bet atkarībā no konkrētiem apstākļiem pieļauj arī dažas atkāpes.

Aplūkojot 6. pantu **starptautiskā kontekstā**, jāteic, ka tas palīdz sasniegt mērķus, kas izvirzīti attiecīgās starptautiskajās dabas aizsardzības konvencijās, tādās kā Bernes konvencija⁷ un Konvencija par bioloģisko daudzveidību⁸, vienlaikus radot detalizētāku teritorijas saglabāšanas un aizsardzības juridisko pamatu, nekā paredz pašas konvencijas.

6. pants ir direktīvas 92/43/EEK nodaļas “Dabisko biotopu un sugu biotopu aizsardzība” galvenā sastāvdaļa. Tas nosaka teritorijas saglabāšanas un aizsardzības juridisko pamatu, kā arī ietver proaktīvas, preventīvas un procesuālas

⁵ Direktīvas 92/43/EEK 3. panta 1. punkts noteic, ka *Natura 2000* tīkls iekļauj īpaši aizsargājamās teritorijas, ko dalībvalstis klasificējušas, ievērojot direktīvu 79/409/EEK”.

⁶ Direktīvas 92/43/EEK 7. pants.

⁷ Padomes lēmums 82/72/EEK (1981. gada 3. decembris) par to, ka ir jānoslēdz Konvencija par Eiropas savvaļas dzīvnieku, augu un dabisko biotopu aizsardzību (OJ L 38, 10.2.1982, 1. lpp.).

⁸ Padomes lēmums 93/626/EEK (1993. gada 25. oktobris) par to, ka ir jānoslēdz Konvencija par bioloģisko daudzveidību (OJ L 309, 13.12.1993, 1. lpp.).

prasības. Tas attiecas gan uz īpaši aizsargājamām teritorijām putniem atbilstoši direktīvai 79/409/EEK, gan uz teritorijām, kuras nosakāmas atbilstoši direktīvai 92/43/EEK. Šis juridiskais pamats ir galvenais līdzeklis vides integrācijas principa īstenošanai un tālākā mērķa – ilgtspējīgas attīstības – nodrošināšanai.

1.2. Saistība ar nodaļu par sugu aizsardzību

Kā iepriekš minēts, direktīvas 92/43/EEK nodaļa “Sugu aizsardzība” ietver 12. līdz 16. pantu (ieskaitot), un tā attiecas uz stingri aizsargājamām augu un dzīvnieku sugām, kas uzskaitītas direktīvas IV pielikumā.

12., 13. un 14. pants, kuri ir piemērojami kopš direktīvas 92/43/EEK ieviešanas dienas, t.i., 1994. gada 10. jūnija, attiecas uz noteiktām augu un dzīvnieku sugām, kas minētas arī direktīvas II pielikumā un kas līdz ar to gūst labumu arī no 6. panta nosacījumu piemērošanas, ja tās sastopamas *Natura 2000* teritorijās.

Tādējādi kāda darbība vienlaikus var ietilpt abu nodaļu darbības sfērā.

Piemēram, brūnā lāča *Ursus arctos* atpūtas vietu iznīcināšana var būt 12.(1)(d) pantā minētā aizlieguma pārkāpums un reizē būt pretrunā ar 6. pantu, ja šī vieta atrodas sugai paredzētajā *Natura 2000* teritorijā.

Lai arī varētu likties, ka tā rezultātā notiks aizsardzības pasākumu pārklāšanās, jāatzīmē daži argumenti.

- Pirmkārt, dažas no 12., 13. un 14. pantā minētajām augu un dzīvnieku sugām II pielikumā nav minētas. Tādējādi tās no *Natura 2000* teritoriju tīkla saglabāšanas un aizsardzības pasākumiem tiešā veidā neko neiegūst.
- Otrkārt, tādām sugām kā *Ursus arctos*, kuras iegūst gan no nodaļas par dabisko biotopu un sugu dzīvotņu aizsardzību, gan arī no nodaļas par sugu aizsardzību nosacījumiem, 6. pantā paredzētā aizsardzība aprobežojas ar *Natura 2000* teritoriju tīklu. Nodaļā par sugu aizsardzību paredzētajai aizsardzībai nav ģeogrāfiska rakstura ierobežojumu (uz to attiecas visi ierobežojumi, kas minēti direktīvas pielikumos). Tādējādi 6. pants attiecas uz **teritorijas** saglabāšanu un aizsardzību, kamēr nodaļa par sugu aizsardzību ir koncentrēta šaurāk – uz sugām (lai arī tas acīmredzami ietekmē teritorijas, kurās sugas sastopamas, it īpaši dzīvnieku vairošanās un atpūtas vietas).

Lai arī noteiktas augu un dzīvnieku sugas iegūst gan no nodaļas par dabisko biotopu un sugu dzīvotņu aizsardzību, kā arī no nodaļas par sugu aizsardzību, attiecīgo nosacījumu darbības sfēra un raksturs ir atšķirīgi.

1.3. 6. panta iekļaušana nacionālajā likumdošanā: transponēšanas pienākums

Ir svarīgi atzīmēt, ka 6. panta nosacījumus nepieciešams pārņemt (transponēt) nacionālajos likumdošanas aktos (t.i., tiem ir jābūt valsts likumdošanas normās, kas pauž to prasības). Šajā ziņā tie ir direktīvas 23. panta darbības sfērā, kur teikts, ka *“Dalībvalstīs stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu šo direktīvu divos gados pēc tās izziņošanas.”* Transponēšanas termiņš bija 1994. gada 10. jūnijs (vai arī Austrijas, Zviedrijas un Somijas gadījumā 1995. gada 1. janvāris)⁹.

Tas atspoguļo izmantoto Kopienas instrumenta veidu, respektīvi, direktīvu. Direktīva ir saistoša attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, taču tā atstāj dalībvalstij zināmas izvēles iespējas attiecībā uz formu un metodēm, ko izmantot rezultāta sasniegšanai. Vairumam direktīvu nepieciešamā rezultāta sasniegšanai būs jāpieņem attiecīgi valsts likumdošanas akti (skat. I pielikuma 1. punktu).

Atkarībā no konkrētās dalībvalsts 6. pants jātransponē nacionālajos likumdošanas aktos līdz 1994. gada 10. jūnijam vai 1995. gada 1. janvārim⁹.

1.4. 6. panta piemērošanas laiks: no kura datuma piemērojamas 6. panta prasības?

Ir jānošķir 6. panta nosacījumu transponēšanas termiņš nacionālajos likumos no datuma, kad šie nosacījumi ir piemērojami atsevišķām teritorijām.

Attiecībā uz atsevišķām teritorijām, ir jānodala īpaši aizsargājamās teritorijas putniem, kas klasificētas atbilstoši direktīvai 79/409/EEK, un citas teritorijas.

1.4.1. Īpaši aizsargājamās teritorijas putniem

Aizsardzības prasības attiecībā uz īpaši aizsargājamām teritorijām putniem (SPAs) ir noteiktas direktīvas 79/409/EEK 4. panta 4. punkta pirmajā teikumā, kas paredz, ka minētajām teritorijām, *“... dalībvalstīm jāīsteno pasākumi, kas novērstu biotopu stāvokļa pasliktināšanos un piesārņošanu, vai arī jebkuras ietekmes, kas traucē putniem, tādā mērā, kādā tam ir būtiska nozīme attiecībā uz šī panta mērķiem...”*.

Pēc direktīvas 92/43/EEK stāšanās spēkā iepriekš minētā norma ir mainīta atbilstoši direktīvas 92/43/EEK 7. pantam, kas paredz:

“No šīs direktīvas 6. panta 2., 3. un 4. punkta izrietošās saistības aizstāj visas saistības, kas izriet no direktīvas 79/409/EEK 4. panta 4. punkta pirmā teikuma un kas attiecas uz teritorijām, kuras klasificētas saskaņā ar minētās direktīvas 4. panta 1. punktu vai līdzīgā

⁹ Latvijā 2004. gada 1. maijs

veidā atzītas saskaņā ar 4. panta 2. punktu, jaunajām saistībām stājoties spēkā ar šīs direktīvas ieviešanas datumu vai ar tādas klasifikācijas vai atzīšanas datumu, ko dalībvalsts veic saskaņā ar Direktīvu 79/409/EEK, ja pēdējais ir vēlāks datums. ”

Tādējādi 6. panta 1. punkta nosacījumi neattiecas uz īpaši aizsargājamām teritorijām putniem (SPAs). Tomēr analogi nosacījumi attiecas uz īpaši aizsargājamām teritorijām putniem saskaņā ar direktīvas 79/409/EEK 4. panta 1. un 2. punktu. Datums, no kura šiem līdzīgajiem nosacījumiem principā vajadzētu tikt piemērotiem attiecībā uz īpaši aizsargājamām teritorijām putniem, ir tas datums, no kura direktīva 79/409/EEK stājas spēkā dalībvalstīs (skat. I pielikuma 2. punktu).

Attiecībā uz 6. panta 2., 3. un 4. punktā iekļautajām normām no 7. panta nosacījumiem kļūst skaidrs, ka tagad tie attiecas uz jau klasificētajām īpaši aizsargājamām teritorijām putniem.

Tomēr, ņemot vērā 7. panta formulējumu, rodas jautājums par to, vai direktīvas 79/409/EEK 4. panta 4. punkta pirmajā teikumā minētie nosacījumi paliek spēkā pēc “šīs direktīvas ieviešanas datuma” (1994. gada 10. jūnija toreizējām dalībvalstīm un 1995. gada 1. janvāra Austrijai, Somijai un Zviedrijai) līdz brīdim, kad teritorija tiek klasificēta kā īpaši aizsargājama teritorija putniem (SPA).

Santoña Marshes lietā (skat. I pielikuma 3. punktu), Eiropas Kopienų Tiesa nolēma, ka 4. panta 4. punkta pirmajā teikumā minētie nosacījumi ir attiecināmi uz neklasificētu teritoriju, kurai vajadzēja būt klasificētai kā īpaši aizsargājama teritorija putniem (SPA) no direktīvas 79/409/EEK ieviešanas dienas (t.i., 1981. gada 7. aprīļa toreizējām dalībvalstīm un iestāšanās datuma vēlākajām dalībvalstīm).

Nolēmums *Santoña Marshes* lietā pamatots ar pieeju, ka pret teritorijām, kam pienākas klasifikācija, ir jābūt tādai pašai attieksmei neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav oficiāli klasificētas. Tāpēc Komisijas dienesti uzskata, ka no direktīvas 92/43/EEK spēkā stāšanās dienas 6. panta 2., 3. un 4. punkta nosacījumi ir attiecināmi uz īpaši aizsargājamām teritorijām putniem un teritorijām, kas būtu jānosaka kā īpaši aizsargājamas teritorijas putniem.

Direktīvas 92/43/EEK 6. panta 1. punkts neattiecas uz īpaši aizsargājamām teritorijām putniem (SPA). Tomēr direktīvas 79/409/EEK 4. panta 1. un 2. punktā atrodami analogi nosacījumi, un tie attiecas no šīm teritorijām no minētās direktīvas spēkā stāšanās dienas¹⁰. Attiecībā uz datumu, kad direktīvas 92/43/EEK 6. panta 2., 3. un 4. punkts jāpiemēro īpaši aizsargājamām teritorijām putniem, var izdarīt pamatotu secinājumu, ka uz visām klasificētajām teritorijām, kā arī teritorijām, kas kvalificējas klasificēšanai par īpaši aizsargājamām teritorijām putniem, šie nosacījumi ir spēkā no direktīvas 92/43/EEK spēkā stāšanās dienas¹¹.

¹⁰ Latvijā no 2004. gada 1. maija

¹¹ Latvijā no 2004. gada 1. maija

1.4.2. Teritorijas, kas nosakāmas atbilstoši direktīvai 92/43/EEK

6. panta 1. punkts attiecas uz īpaši aizsargājamām teritorijām (SACs). Saskaņā ar direktīvas 4. panta 4. punktu, īpaši aizsargājamām teritorijām šo statusu piešķir dalībvalstis. Šāda statusa piešķiršana ir iespējama vienīgi pēc tam, kad teritorija ir pieņemta kā Kopienas nozīmes teritorija (SCI) saskaņā ar direktīvas 4. panta 2. punktu. Kopienas nozīmes teritorijai jāpiešķir īpaši aizsargājamās teritorijas statuss “*cik vien iespējams īsā laikā, bet ne vēlāk kā sešos gados*”. Tas nozīmē, ka gala termiņš īpaši aizsargājamās teritorijas statusa piešķiršanai — un līdz ar to 6. panta 1. punkta prasību izpildei — ir 2004. gada 10. jūnijs.

Direktīvas 92/43/EEK 4. panta 5. punktā noteikts:

“Tiklīdz teritoriju iekļauj 2. punkta trešajā daļā minētajā sarakstā, uz to attiecas 6. panta 2., 3. un 4. punkts.”

Tādējādi, pretēji 6. panta 1. punkta nosacījumiem, kas ir spēkā tikai tad, kad Kopienas nozīmes teritorijai (SCI) ir piešķirts īpaši aizsargājamās teritorijas (SAC) statuss, 6. panta 2., 3. un 4. punkta nosacījumi ir piemērojami no brīža, kad teritorija kļūst par Kopienas nozīmes teritoriju un pirms tai tiek piešķirts īpaši aizsargājamās teritorijas statuss. Dalībvalstis pēc savas vēlēšanās var noteikt agrāku datumu 6. panta 2., 3. un 4. punkta ieviešanai, un dažas valstis savos likumdošanas aktos jau ir paredzējušas agrāku ieviešanas datumu.

Saskaņā ar direktīvas 92/43/EEK 4. pantu, dalībvalstīm bija jāiesniedz savas valsts izraudzīto teritoriju saraksts līdz 1995. gada 10. jūnijam, un Komisijai bija jāpieņem Kopienas teritoriju saraksts līdz 1998. gada 10. jūnijam. Tomēr līdz 1998. gada 10. jūnijam Kopienas teritoriju sarakstu pieņemt neizdevās, jo bija aizkavēšanās ar pilnīgu sarakstu iesniegšanu no valstu puses.

Direktīvas 92/43/EEK teksts šķietami norāda, ka dalībvalstīm nav jāpievērš uzmanība 6. panta nosacījumiem, pirms tiek pieņemts Kopienas teritoriju saraksts. Tomēr jāņem vērā citi Kopienas tiesību aktu nosacījumi Eiropas Kopienas Tiesas interpretācijā.

Eiropas Kopienas dibināšanas līgums 10. pants (bijušais 5. pants) paredz sekojošo:

“Dalībvalstis veic gan vispārējus, gan īpašus pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu to pienākumu izpildi, kas izriet no šā Līguma vai ko rada Kopienas iestāžu darbība. Tās atvieglo Kopienas mērķu sasniegšanu. Tās atturas no visiem pasākumiem, kas varētu traucēt šā Līguma mērķu sasniegšanu.”

Eiropas Kopienas Tiesa vairākos gadījumos ir pasludinājusi, ka pat tad, ja netiek veikti nekādi transponēšanas pasākumi vai īstenoti kādi konkrēti Direktīvas uzlikti pienākumi, valsts iestādēm, interpretējot nacionālos tiesību aktus, jādara viss iespējamais, lai sasniegtu direktīvā par mērķi izvirzītos rezultātus.

Turklāt Eiropas Kopienas Tiesa *Santoña Marshes* lietā nolēma, ka dalībvalsts nevar izvairīties no pienākuma aizsargāt teritoriju, kam saskaņā ar attiecīgiem zinātniski pamatotiem kritērijiem pienākas aizsardzība, neklasificējot to kā īpaši aizsargājamu

teritoriju. Iespējams, ka pēc analogijas šo principu var izmantot, lai risinātu jautājumus, kas izriet no direktīvas 92/43/EEK.

Ievērojot iepriekšminēto, dalībvalstu institūcijām ir ieteicams parūpēties par to, lai nepieļautu savas valsts potenciālo Kopienas nozīmes teritoriju sarakstā iekļauto teritoriju noplicināšanos, pirms tiek pieņemts visas Kopienas saraksts, kurā uzskaitītas Kopienas nozīmes teritorijas.

Gadījumos, kad valsts sastādītais saraksts ir nepilnīgs, arī ir ieteicams nodrošināt, lai nenotiktu noplicināšanās teritorijās, kuras būtu iekļaujamas valsts sarakstā saskaņā ar zinātniskiem pierādījumiem, kas pamatojas uz direktīvas 92/43/EEK III pielikumā minētajiem kritērijiem. Viens no praktiskiem ieteikumiem ir tiem projektiem, kas var nodarīt potenciālu kaitējumu, pareizi piemērot ietekmes uz vidi novērtējumu (IVN) saskaņā ar direktīvu 85/337/EEK (ietekmes novērtējums). Eiropas Kopienu Tiesa jau ir apliecinājusi lielo nozīmi, kas piešķirama jutīgām dabas teritorijām, lemjot, vai projektam ir jāveic IVN saskaņā ar šo direktīvu (skat. I pielikuma 4. punkts).

Iepriekšminētos apsvērumus var apkopot tabulā:

Teritorijas statuss	Potenciālā Kopienas nozīmes teritorija (pSCI)	Kopienas nozīmes teritorija (SCI)	Īpaši aizsargājama teritorija (SAC)
Direktīvā paredzētais termiņš	1995. gada jūnijs	1998. gada jūnijs	2004. gada jūnijs
6. panta nosacījumu piemērojamība	Nav obligāts 6. panta 1., 2., 3. un 4. punkts, nepieciešami pasākumi, lai nepieļautu teritorijas noplicināšanos	6. panta 2., 3. un 4. punkts	6. panta 1., 2., 3. un 4. punkts

Kad Kopienas teritoriju saraksts būs izveidots, tad būs skaidrs, kam vajadzīga teritorijas aizsardzība atbilstoši direktīvai, un ieteikums profilaktiski aizsargāt teritorijas vairs nebūs aktuāls.

Attiecībā uz teritorijām, kas nosakāmas atbilstoši direktīvai 92/43/EEK, var apgalvot, ka dalībvalstīm, it īpaši pēc 1998. gada 10. jūnija, kas bija termiņš Kopienas nozīmes teritoriju saraksta pieņemšanai, ir noteikti pienākumi rīkoties tā, lai direktīvas mērķu sasniegšana netiktu traucēta. Lai arī Kopienas saraksts nav pieņemts, dalībvalstu institūcijām ir ieteicams vismaz atturēties no jebkādas rīcības, kas varētu izraisīt valsts sarakstā iekļautās teritorijas noplicināšanos. Gadījumos, kad valsts iesniegtais saraksts nav pilnīgs, tāds pats ieteikums ir attiecināms arī uz teritoriju, kas, pamatojoties uz direktīvā norādītajiem zinātniski pamatotiem kritērijiem, nepārprotami būtu iekļaujama valsts sarakstā.

2. 6. panta 1. punkts

Jēdzienu noskaidrošana: aizsardzības pasākumi, normatīvie, administratīvie vai līgumiskie pasākumi un apsaimniekošanas plāni.

2.1. Direktīvas teksts

“Attiecībā uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām dalībvalstis nosaka vajadzīgos aizsardzības pasākumus, attiecīgā gadījumā tajos iekļaujot atbilstošus apsaimniekošanas plānus, kas izstrādāti īpaši šīm teritorijām vai iekļauti citos attīstības plānos, kā arī atbilstošus normatīvus, administratīvus vai līgumiskus pasākumus, kuri atbilst šajās teritorijās sastopamo I pielikuma dabisko biotopu veidu un II pielikuma sugu ekoloģiskajām prasībām.”

2.2. Darbības sfēra

6. panta 1. punkts nosaka vispārīgo aizsardzības režīmu, kas dalībvalstij jāizveido īpaši aizsargājamām teritorijām (SAC).

6. panta 1. punkts:

- nosaka **pozitīvus** pasākumus, arī apsaimniekošanas plānus un normatīvus, administratīvus vai līgumiskus pasākumus, kas paredzēti direktīvas galvenā mērķa sasniegšanai. Šajā ziņā 6. panta 1. punkts atšķiras no pārējiem trijiem 6. panta punktiem, kuros paredzēti preventīvi pasākumi, lai novērstu noplicināšanos, traucējumus un nozīmīgu ietekmi *Natura 2000* teritorijās;
- ir izmantojams kā **pamats** 6. panta loģiskai un vispārīgai izpratnei; lai varētu strukturēti lasīt un izprast pārējos trīs 6. panta punktus, nepieciešams pirms tam izlasīt un izprast 1. punktu;
- nosaka vispārējo aizsardzības režīmu, kas attiecas uz **visām** *Natura 2000* teritoriju tīkla īpaši aizsargājamām teritorijām (SACs) bez izņēmuma un **visiem** šajās teritorijās sastopamajiem I pielikumā minētajiem dabisko biotopu veidiem un II pielikumā minētajām sugām, izņemot tās, kas *Natura 2000* standarta datu formā minētas kā nenozīmīgas (skat. sadaļu 4.5.3);
- attiecas **konkrēti uz īpaši aizsargājamām teritorijām (SACs)**: atšķirība no 6. panta 2., 3. un 4. punkta, 6. panta 1. punkts neattiecas uz īpaši aizsargājamām teritorijām putniem (SPAs). Šādā veidā likumdevējs ir noteicis:
 - režīmu, kas nosaka īpašus aizsardzības pasākumus **īpaši aizsargājamām teritorijām putniem (SPAs)**, kas klasificētas atbilstoši "Putnu" direktīvai, saskaņā ar tās 4. panta 1. un 2. punktu;
 - režīmu, kas nosaka īpašus aizsardzības pasākumus **īpaši aizsargājamām teritorijām (SACs)**, kas izveidotas atbilstoši "Biotopu" direktīvai, saskaņā ar tās 6. panta 1. punktu;

- sasauca ar 2. panta 3. punktu, kas nosaka, ka “*Veicot pasākumus ... ņem vērā ekonomiskās, sociālās un kultūras prasības, kā arī reģionālās un vietējās īpatnības*”.

Visām īpaši aizsargājamām teritorijām (SACs), dalībvalstīm ir jāizstrādā aizsardzības pasākumi. Tie ir pozitīvi pasākumi un attiecas uz visiem teritorijās sastopamajiem I pielikumā minētajiem dabisko biotopu veidiem un II pielikumā minētajām sugām, izņemot tās, kuru klātbūtne saskaņā ar *Natura 2000* standarta datu formu vērtējama kā nenozīmīga.

2.3. Kādam jābūt “vajadzīgo aizsardzības pasākumu” saturam?

2.3.1. Aizsardzības jēdziens

Aizsardzības jēdziens parādās direktīvas ievadargumentu uzskaitījumā; sestais no tiem skan šādi: “.. lai nodrošinātu Kopienā nozīmīgu dabisko biotopu un sugu atjaunošanos vai saglabāšanu labvēlīgā aizsardzības statusā, ir jānosaka īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, lai pēc noteikta grafika izveidotu saskaņotu Eiropas ekoloģisko tīklu”; savukārt astotais no šiem ievadargumentiem skan šādi: “.. visās noteiktajās teritorijās ir lietderīgi vajadzīgos pasākumus ieviest, ņemot vērā izvirzītos saglabāšanas mērķus”.

Pēc tam tā definīcija atrodama direktīvas 1. panta (a) apakšpunktā: ”a) aizsardzība ir tādu pasākumu kopums, kas vajadzīgi, lai saglabātu vai atjaunotu dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu sugu populācijas tiem labvēlīgā stāvoklī, kā definēts e) un i) punktā;”.

Dalībvalstīm ir jāpieņem aizsardzības pasākumi, kas nepieciešami direktīvas 2. panta 1. punktā noteiktā galvenā mērķa sasniegšanai: “Šīs direktīvas mērķis ir sekmēt bioloģisko daudzveidību, aizsargājot dabiskos biotopus un savvaļas dzīvniekus un augus Eiropā esošajā dalībvalstu teritorijā, uz kuru attiecas Līgums”. Tātad ir noteikts **pienākums sasniegt rezultātu.**

2. panta 2. punktā konkrēti norādīts atbilstoši šai direktīvai veikto pasākumu mērķis: “Pasākumus, ko veic .., izstrādā tā, lai saglabātu vai atjaunotu to dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu sugu labvēlīgu aizsardzības statusu, kas ir Kopienā nozīmīgas”. Veicot šos pasākumus saskaņā ar 2. panta 3. punktu “*ņem vērā ekonomiskās, sociālās un kultūras prasības, kā arī reģionālās un vietējās īpatnības*”.

3. pantā norādīts, ka 2. panta 3. punktā izvirzītā mērķa sasniegšana jānodrošina ar *Natura 2000* teritoriju tīklu “ko veido I pielikumā uzskaitīto dabisko biotopu veidu un II pielikumā uzskaitīto sugu biotopu teritorijas”.

Tāpēc nepieciešamo aizsardzības pasākumu mērķim jābūt uzturēt vai atjaunot Kopienai nozīmīgu dabisko biotopu veidu un sugu labvēlīgu aizsardzības statusu. Tie ir saistīti ar

direktīvas vispārējo mērķi, kas attiecas uz *Natura 2000* teritoriju tīklu, kā definēts 3. pantā.

2. panta 1. punktā nosprausto mērķu sasniegšana ir atkarīga no aizsardzības pasākumiem, kas dalībvalstīm jāveic, lai uzturētu vai atjaunotu dabisko biotopu veidu un sugu labvēlīgu aizsardzības statusu. Minētos pasākumus īsteno ar 3. panta 1. punktā definētā *Natura 2000* teritoriju tīkla palīdzību, ņemot vērā ekonomiskās, sociālās un kultūras prasības, kā arī reģionālās un vietējās īpatnības.

2.3.2. Aizsardzības statuss

Aizsardzības statuss ir definēts direktīvas 1. pantā.

- **Dabiskam biotopam**, kā minēts 1. panta (e) apakšpunktā, tas ir: “uz dabisku biotopu un tam raksturīgajām sugām iedarbojošos ietekmju kopums, kas ilgtermiņā var ietekmēt šī biotopa dabisko izplatību, struktūru un funkcijas, kā arī tam raksturīgo sugu ilglaicīgas izdzīvošanas iespējas...”.
- **Sugai**, kā minēts 1. panta (i) apakšpunktā, tas ir: “uz attiecīgo sugu iedarbojošos ietekmju kopums, kas ilgtermiņā var ietekmēt šīs sugas populāciju izplatību un skaitlisko daudzumu ...”.

Tāpēc dalībvalstij jāņem vērā visas vides ietekmes (gaiss, ūdens, augsne, teritorija), kas ietekmē teritorijā esošos biotopus un sugas.

1. pantā definēts arī **labvēlīgs aizsardzības statuss** – (e) apakšpunktā dabiskiem biotopiem un (i) apakšpunktā sugām.

- **Dabiskam biotopam** tas ir tad, ja:
 - **“tā dabiskās izplatības areāls un teritorijas, ko tas aizņem šā areāla robežās, ir stabilas vai paplašinās;**
 - **pastāv un, iespējams, arī tuvākajā laikā pastāvēs biotopam raksturīgā struktūra un funkcijas, kas vajadzīgas tā ilglaicīgai uzturēšanai;**
 - **tam raksturīgo sugu aizsardzības statuss ir labvēlīgs”.**
- **Sugām**, tas ir tad, ja:
 - “attiecīgo sugu populācijas dinamikas dati liecina, ka ilgtermiņā suga sevi atražo un ir dzīvotspējīga konkrētā dabiskā biotopa sastāvdaļa;
 - sugas dabiskās izplatības areāls nav samazinājies, un šķiet, ka tas nemazināsies arī tuvākajā laikā;
 - biotops ir un šķiet, ka arī turpmāk būs pietiekami plašs tās populāciju ilglaicīgai uzturēšanai”.

Dabiska biotopa vai sugas labvēlīgs aizsardzības statuss ir jāizvērtē tā dabiskās izplatības areālā, saskaņā ar 1. panta (e) un (i) apakšpunktiem, t.i., bioģeogrāfiskajā un tātad **Natura 2000** teritoriju tīkla līmenī. Tomēr, tā kā teritoriju tīkla **ekoloģiskā viengabalainība** būs atkarīga no katras atsevišķas teritorijas ieguldījuma un tajā sastopamo biotopu veidu un sugu aizsardzības statusa, **labvēlīga aizsardzības statusa novērtējums teritorijas līmenī būs vajadzīgs vienmēr.**

Teritorijā sastopamo dabisko biotopu veidu un sugu aizsardzības statusu novērtē saskaņā ar vairākiem kritērijiem, kas norādīti direktīvas 1. pantā. Šo novērtējumu veic gan teritorijas, gan teritoriju tīkla līmenī.

2.3.3. Ekoloģiskās prasības

6. panta 1. punktā noteikts, ka vajadzīgajiem aizsardzības pasākumiem ir jāatbilst “šajās teritorijās sastopamo I pielikuma dabisko biotopu veidu un II pielikuma sugu ekoloģiskajām prasībām”. Tāpēc aizsardzības pasākumi dalībvalstīm ir jānosaka saistībā ar dabisko biotopu veidu un sugu ekoloģiskajām prasībām.

Lai arī direktīvā nav dota “ekoloģisko prasību” definīcija, 6. panta 1. punkta nolūks un konteksts norāda, ka tajās ietvertas visas abiotisko un biotisko faktoru ekoloģiskās vajadzības, arī attiecības ar vidi (gaisu, ūdeni, augsni, veģetāciju u.c.), kas nepieciešamas biotopu veidu un sugu labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai.

Šīs prasības ir zinātniski pamatotas, un tās var definēt vienīgi katrā konkrētā gadījumā, atkarībā no I pielikuma dabisko biotopu veida, II pielikuma sugām, kā arī teritorijām, kurās tie sastopami. Šādas zināšanas ir vajadzīgas, lai būtu iespējams izstrādāt aizsardzības pasākumus katram konkrētā gadījumā.

Ekoloģiskās prasības var būt atšķirīgas gan dažādām sugām, gan vienas sugas ietvaros, ja tā sastopama dažādās teritorijās.

Piemēram, direktīvas II pielikumā iekļautajiem sikspārņiem ekoloģiskās prasības ziemas guļas periodā (kad tie ir ziemas miegā pazemes ejās, šahtveida izbūvēs vai dzīvojamās ēkās) atšķiras no prasībām aktīvajā periodā, kas sākas pavasarī (kad tie atstāj savas ziemas mītnes un atsāk aktīvu darbību – kukaiņu ķeršanu).

II pielikumā iekļautā abinieka lielā tritona *Triturus cristatus* ekoloģiskās prasības atšķiras dzīves cikla laikā. Šī suga ziemas guļas laiku pavada uz sauszemes (dobumos, spraugās), un pēc tam, pavasarī un vasaras sākumā dīķos nērš ikus. Pēc tam šis abinieks pārvietojas no ūdens uz sauszemi, kur pavada vasaru un rudeni. Tāpēc ekoloģiskās prasības vienai un tai pašai sugai var atšķirties atkarībā no teritorijas, kur tā dzīvo (ūdenī vai uz sauszemes).

Ekoloģisko prasību noteikšana teritorijās sastopamajiem I pielikumā minētajiem dabisko biotopu veidiem un II pielikumā minētajām sugām ir **dalībvalstu pienākums**. Tās, iespējams, vēlēšies šajā jomā savstarpēji dalīties pieredzē, ar Eiropas Komisijas un Eiropas Vides aģentūras atbalstu — Eiropas Dabas aizsardzības un bioloģiskās daudzveidības tematiskajā centrā (European Topic Centre on Nature Protection and Biodiversity).

Aizsardzības pasākumiem ir jāatbilst teritorijās sastopamo I pielikumā minēto dabisko biotopu veidu un II pielikumā minēto sugu ekoloģiskajām prasībām. Minēto dabisko biotopu veidu un sugu ekoloģiskajās prasībās ietilpst visas ekoloģiskās vajadzības, kas nepieciešamas to labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai. Tās var noteikt tikai katram konkrētā gadījumam un balstoties uz zinātnisku informāciju.

2.4. Kādā formā vajadzīgie aizsardzības pasākumi var izpausties?

Aizsardzības pasākumus var realizēt vismaz divās formās: kā “*atbilstošus normatīvus, administratīvus vai līgumiskus pasākumus ...*” un, “*attiecīgā gadījumā*”, kā “*atbilstošus apsaimniekošanas plānus*”.

2.4.1. Apsaimniekošanas plāni¹²

Vajadzīgos aizsardzības pasākumus var realizēt, *attiecīgā gadījumā, tajos iekļaujot atbilstošus apsaimniekošanas plānus, kas izstrādāti īpaši šīm teritorijām vai iekļauti citos attīstības plānos*”. Šādos apsaimniekošanas plānos jāieplāno rīcība visām paredzētajām darbībām, savukārt neparedzēto darbību gadījumā rīkojas saskaņā ar 6. panta 3. un 4. punktu.

Vārdi “*attiecīgā gadījumā*” norāda, ka apsaimniekošanas plāni, iespējams, ne vienmēr būs vajadzīgi. Ja dalībvalsts izvēlas apsaimniekošanas plānus, tad bieži vien būtu saprātīgi tos izveidot pirms citu 6. panta 1. punktā minēto pasākumu, it īpaši līgumisko pasākumu noslēgšanas. Līgumisko pasākumu gadījumā nereti tiek noslēgtas arī attiecības starp kompetentām iestādēm un atsevišķiem zemes īpašniekiem, un tās aprobežosies ar atsevišķiem zemes īpašumiem, kas parasti ir mazāki par teritoriju. Tādos apstākļos uz teritoriju koncentrēts apsaimniekošanas plāns sniegs plašāku skatījumu un tā saturs nodrošinās noderīgu sākumpunktu līgumisko pasākumu konkrētām detaļām.

Apsaimniekošanas plāniem jābūt tādiem, kas ir “*atbilstoši un izstrādāti īpaši šīm teritorijām*”, tātad, mērķēti uz *Natura 2000* tīkla teritorijām **vai** “*iekļauti citos attīstības plānos*”. Pēdējais no nosacījumiem ir saskaņā ar principu, kas paredz vides integrēšanu citos Komisijas politikas plānos. Šādai iekļaušanai ir jāveicina 3. panta 1. punktā minētā teritoriju tīkla viengabalainība. Jebkurā gadījumā iespējams, ka būs nepieciešams piemērot 6. panta 1. punktu tiem apsaimniekošanas plāna aspektiem, kas nav saistīti ar dabas apsaimniekošanas pasākumiem (skat. komentāru par 6. panta 3. punktu sadaļā 4.3.3.).

Latvijā apsaimniekošanas jeb dabas aizsardzības plānus izstrādā saskaņā ar vides ministra rīkojumu “*Ieteikumi īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānu izstrādāšanai*”. Šī dokumenta II pielikumā dots indikatīvs *LIFE-Nature* projektu saraksts, kuros ir sagatavoti apsaimniekošanas plāni vai citi normatīvi, administratīvi vai līgumiski pasākumi (skat. tālāk tekstā), kuru mērķis ir teritorijas aizsardzība.

Dalībvalstis var izveidot apsaimniekošanas plānus, kas pārklāj citas pasākumu kategorijas. Tie ne visos gadījumos ir vajadzīgi, taču, ja tos izmanto, tad tajos jāņem vērā katrai teritorijai raksturīgās īpatnības un visas paredzētās darbības. Tiem ir jābūt vai nu kā atsevišķiem dokumentiem, vai arī iekļautiem citos attīstības plānos, ja tādi pastāv.

¹² Latvijā – īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plāni

2.4.2. Normatīvie, administratīvie vai līgumiskie pasākumi

Frāze “*attiecīgā gadījumā*” attiecas tikai uz apsaimniekošanas plāniem, nevis uz normatīviem, administratīviem vai līgumiskiem pasākumiem. Tātad, pat ja dalībvalsts uzskata, ka apsaimniekošanas plāns nav vajadzīgs, iepriekšminētie pasākumi tai tomēr būs jāveic.

Pasākumu iedalījums šādās trijās kategorijās ir jāaplūko plašā nozīmē. Ir daudz dažādu pasākumu, ko var uzskatīt par piemērotiem direktīvas mērķa sasniegšanai. Principā šeit domāti pasākumi, kam ir **pozitīva ietekme**, bet dažos izņēmuma gadījumos tie var būt arī pasākumi, kuros nav vajadzīga **nekāda rīcība**. No otras puses, minētajiem pasākumiem nav katrā ziņā jābūt jauniem pasākumiem, jo arī esošos pasākumus var uzskatīt par pietiekamiem, ja vien tie ir piemēroti.

Lai parādītu, kā saskaņā ar 2. panta 3. punktu var ņemt vērā sociāli ekonomiskās prasības, kā labu pozitīvas darbības pasākumu piemēru var minēt *lauksaimnieciskos vides* vai *mežsaimnieciskos vides* pasākumus.

1. *Lauksaimnieciskie vides pasākumi*: noteiktiem mākslīgajiem, pusdabiskajiem I pielikuma biotopu veidiem (pļavām, ganībām) un šajos biotopos sastopamajām sugām vienošanās ar zemniekiem jaunās lauku attīstības regulas¹³ ietvaros pārsvarā gadījumu būs pietiekams līgumiskais pasākums, lai saglabātu biotopu veidu un sugu labvēlīgu aizsardzības statusu.

2. *Mežsaimnieciskie vides pasākumi*: atbilstošus pasākumus var ierosināt mežsaimniecības uzņēmums kādas sertifikācijas shēmas ietvaros, ar noteikumu, ka šī iniciatīva garantē labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanu.

Raugoties no šāda viedokļa, visi piemērotie ES fondi (piem., *LIFE*, lauku attīstības un reģionālie fondi) ir uzskatāmi par šo pasākumu ieviešanas līdzekļi.

Izvēle starp normatīviem, administratīviem vai līgumiskiem pasākumiem vai arī apsaimniekošanas plāniem ir atstāta dalībvalstu ziņā. Tas atbilst subsidiaritātes principam. Tomēr dalībvalstīm ir jāizvēlas vismaz viena no šīm trijām kategorijām – normatīviem, administratīviem vai līgumiskiem pasākumiem.

Starp šīm kategorijām nepastāv hierarhija. Tādējādi dalībvalstīm ir jāizvēlas, vai *Natura 2000* teritorijā izmantot tikai vienu pasākumu kategoriju (piem., tikai līgumiskos pasākumus) vai pasākumu kombināciju (piem., normatīvo un līgumisko pasākumu kombināciju atkarībā no teritorijā sastopamo I pielikuma dabisko biotopu veidu un II pielikuma sugu aizsardzības aktualitātēm). Turklāt, papildus izvēlētajiem obligātajiem pasākumiem dalībvalstis var izstrādāt un īstenot apsaimniekošanas plānus.

Minētās trīs pasākumu kategorijas ir raksturotas kā “atbilstošas”. Šis apzīmējais direktīvā nav definēts. Tomēr 6. panta 1. punkta gadījumā normatīvie, administratīvie vai līgumiskie pasākumi ir ietverti aizsardzības pasākumu jēdzienā. Apzīmējais “atbilstošs”

¹³ Padomes Regula (EK) Nr. 1257/1999 (1999.g. 17. maijs), OJ L 160, 26.6.1999, 80.lpp.
Latvijā regulas nosacījumi iekļauti Lauku attīstības plānā.

nav lietots ar citu mērķi kā vien atgādināt, ka neatkarīgi no izvēlēta pasākuma veida ir pienākums respektēt direktīvas galvenos mērķus.

Tātad, ja dalībvalsts izvēlas līgumiskos pasākumus, tai visos gadījumos ir pienākums izveidot pastāvīgus vajadzīgos aizsardzības pasākumus, kas atbilst “šajās teritorijās sastopamo I pielikuma dabisko biotopu veidu un II pielikuma sugu ekoloģiskajām prasībām” un respektēt 2. panta 1. punktā definēto direktīvas galveno mērķi.

Attiecībā uz īpaši aizsargājamām teritorijām dalībvalstīm ir jāizmanto atbilstoši normatīvie, administratīvie vai līgumiskie pasākumi. Minētajos pasākumos jāņem vērā sociāli ekonomiskās prasības atbilstoši 2. panta 3. punktam. Tiem ir (a) jābūt atbilstošiem šajās teritorijās sastopamo I pielikuma dabisko biotopu veidu un II pielikuma sugu ekoloģiskajām prasībām un (b) jāizpilda direktīvas galvenais mērķis saglabāt vai atjaunot Kopienā nozīmīgo dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu sugu labvēlīgu aizsardzības statusu.

3. 6. panta 2. punkts

Jēdzienu noskaidrošana: *noplicināšanās, traucējums, nozīmīga ietekme*¹⁴

3.1. Direktīvas teksts

“Dalībvalstis veic attiecīgus pasākumus, lai īpaši aizsargājamās dabas teritorijās novērstu dabisko biotopu un sugu biotopu noplicināšanos, kā arī lai novērstu traucējumu, kas skar sugas, kuru dēļ noteikta attiecīgā teritorija, ja šāds traucējums varētu būt nozīmīgs attiecībā uz šīs direktīvas mērķiem.”

3.2. Darbības sfēra

Šis pants sākas ar **novēršanas principu**: *“Dalībvalstis veic attiecīgus pasākumus, lai dabas teritorijās novērstu noplicināšanos, kā arī ... traucējumu ...”*.

Šie pasākumi ir kas vairāk nekā vienkārši apsaimniekošanas pasākumi, kas vajadzīgi aizsardzības nodrošināšanai, jo tie jau ir aplūkoti 6. panta 1. punktā. Vārdi *“novērstu”* un *“varētu būt nozīmīgs”* uzsver veicamo pasākumu prognozējošo raksturu. Nav pieņemami gaidīt, līdz notiks noplicināšanās vai traucējums, un tikai pēc tam veikt pasākumus (skat. 6. panta 3. punktā minētās frāzes *“varētu ietekmēt”* interpretāciju 4.4.2. sadaļā).

Šis pants ir interpretējams kā prasība dalībvalstīm veikt atbilstošas darbības, kur tādas saprātīgi varētu gaidīt, lai nodrošinātu, ka nenotiek būtiska noplicināšanās vai traucējums.

Šā panta darbības sfēra ir plašāka nekā darbības sfēra 6. panta 3. un 4. punktam, kuri attiecas tikai uz plāniem un projektiem, kam nepieciešama apstiprināšana. Tas attiecas arī uz tādu darbību veikšanu, kam nav obligāti vajadzīga iepriekšēja apstiprināšana, kā, piemēram, lauksaimniecība vai zvejošana.

6. panta 2. punkts:

- **pastāvīgi** ir spēkā attiecībā uz īpaši aizsargājamām teritorijām (SACs). Tas var attiekties uz pagātnes, tagadnes vai nākotnes darbībām vai notikumiem (piemēram, ja mitrājus ir ietekmējusi toksiskas vielas noplūde, šis pants nozīmēs to, ka bija jābūt veiktiem visiem preventīvajiem pasākumiem, lai šo noplūdi novērstu, kaut arī noplūdes vieta atrodas tālu no mitrājiem). Ja īpaši aizsargājamā teritorijā kāda jau esoša darbība izraisa to dabisko biotopu noplicināšanos vai sugu, kuru dēļ minētā teritorija tika izveidota, traucējumu, tad ir jāveic vajadzīgie aizsardzības pasākumi, kas paredzēti 6. panta 1. punktā. Ja nepieciešams, tas var

¹⁴ *Biotopu direktīvas* 6. panta 2. un 3. punktā oriģināltekstā lietots termins *significant effect*, kas latviešu valodas tulkojumā direktīvas 6. panta 2. punktā tulkots kā *nozīmīga ietekme*, bet 3. punktā kā *būtiska ietekme*. LR Likumā “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43. panta 4. punktā un LR Likumā “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 4. panta 4. punktā šajā kontekstā lietots termins *būtiska ietekme*.

prasīt negatīvās ietekmes pārtraukšanu vai nu pārtraucot darbību, vai arī veicot nelabvēlīgās ietekmes samazināšanas pasākumus. To vidū var būt arī ekonomiska kompensācija.

- **neaprobežojas ar apzinātām darbībām**, bet var attiekties arī uz visiem nejaušiem gadījumiem (ugunsgrēku, plūdiem u.c.), kas varētu notikt, ja vien tie ir paredzami. Katastrofu gadījumā tas attiecas tikai uz pienākumu veikt (relatīvus) piesardzības pasākumus, lai mazinātu šādu katastrofu risku tiktāl, cik tie varētu apdraudēt direktīvas mērķi. Likumdevējs ir paredzējis noteiktas **robežas** dalībvalstu atbildībai.
- **Telpiskie ierobežojumi**. Pasākumi ir vērsti tikai uz sugām un biotopiem, kas atrodas “īpaši aizsargājamās teritorijās (SACs)”. No otras puses, iespējams, ka pasākumi ir jāīsteno **ārpus** īpaši aizsargājamām teritorijām, t.i., gadījumos, ja īpaši aizsargājamās teritorijās esošās sugas un biotopus ietekmē kādi ārējie notikumi. Pantā patiešām nav teikts, ka pasākumi īpaši aizsargājamās teritorijās būtu **jāveic**, bet gan, ka **jānovērš** ietekme īpaši aizsargājamās teritorijās.
- **Ierobežojumi attiecībā uz biotopiem un sugām**. Atbilstošie pasākumi attiecas tikai uz tiem biotopiem un sugām “*kuru dēļ noteikta attiecīgā teritorija*”. Konkrēti runājot, veicamie pasākumi attiecas tikai uz tiem biotopiem un sugām, kas norādītas *Natura 2000* standarta datu formās (skat. 2.2. un 4.5.3. sadaļu). Tāpēc mērķis nav vis veikt vispārējus aizsardzības pasākumus, bet gan tādus pasākumus, kas vērsti uz sugām un biotopiem, uz kuru pamata īpaši aizsargājamā teritorija tikusi izvēlēta. Tādējādi traucējumus un degradēšanos noteiks pēc dalībvalstu sniegtās informācijas, kas tikusi izmantota, lai nodrošinātu teritoriju tīkla viengabalainību attiecīgajām sugām un biotopiem.

Dalībvalstīm ir jāveic preventīvie pasākumi, lai novērstu noplicināšanos un traucējumus, ko var izraisīt paredzams notikums. Minētie pasākumi attiecas tikai uz tām sugām un biotopiem, kuru dēļ noteikta attiecīgā teritorija, un nepieciešamības gadījumā tie ir jāīsteno arī ārpus šīm teritorijām.

3.3. Vai ir atšķirības pasākumu īstenošanā noplicināšanās un traucējuma gadījumā?

Attiecībā uz **traucējumu, kas skar sugas**, 6. panta 2. punkts nosaka, ka ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai to novērstu, “*ja šāds traucējums varētu būt nozīmīgs attiecībā uz šīs direktīvas mērķiem*”.

Konkrētajam traucējumam ir jābūt saistītam ar sugu aizsardzības statusu, kas saistīts ar direktīvas mērķiem. Tāpēc tieši saistībā ar minētajiem **mērķiem** dalībvalstij ir jānosaka, vai traucējums ir vai nav nozīmīgs.

Savukārt attiecībā uz **biotopu noplicināšanos** ietekme saistībā ar direktīvas mērķiem direktīvas tekstā nav minēta. Ir vienkārši teikts, ka jānovērš biotopu noplicināšanās. Visu saskaņā ar šo direktīvu veikto pasākumu nolūkam ir jāatbilst direktīvas mērķiem un jāievēro proporcionalitātes princips. Tāpēc arī biotopu noplicināšanās ir jānovērtē, salīdzinot to ar direktīvas mērķiem. Noplicināšanos patiesībā ir grūti novērtēt absolūtā

izteiksmē, nebalstoties uz izmērāmām robežām. Kā parādīts tālāk tekstā, sasaistot noplicināšanos ar direktīvas mērķiem, rodas iespēja izmantot direktīvas 1. pantu, lai interpretētu iespējamās noplicināšanās robežas.

Traucējums un noplicināšanās ir jāizvērtē, salīdzinot to ar direktīvas nospraustajiem mērķiem.

3.4. Kādiem apstākļiem vajadzētu ierosināt dalībvalstis veikt pasākumus?

Pastāv acīmredzama atšķirība starp pieņemamības robežām biotopa noplicināšanās gadījumā un sugas traucējuma gadījumā.

- **Traucējuma** gadījumā tam ir jābūt **nozīmīgam** (traucējumi līdz noteiktai pakāpei tiek paciesti). Turklāt nav jāpierāda, ka tam būs reāla nozīmīga ietekme; korektīvo pasākumu pamatošanai pietiek ar to vien, ka pastāv iespēja (“*varētu būt*”). Var uzskatīt, ka ar to tiek ievērots preventīvās darbības un piesardzības princips.
- **Noplicināšanās** gadījumā likumdevējs nav skaidrā tekstā noteicis šo robežu. Tomēr tas neizslēdz zināmas manevrēšanas iespējas, nosakot, kas varētu būt noplicināšanās (skat. tālāk tekstā).

Noplicināšanās ir biotopa fiziska degradēšanās. To var novērtēt tieši, izmantojot virkni rādītāju (skat. tālāk tekstā), kā piemēram, biotopa platības vai raksturīgo īpatnību samazināšanās.

Savukārt traucējumi tieši neietekmē fiziskos apstākļus. Tomēr, ja tie ir nozīmīgi, tie var izraisīt izmaiņas fiziskajos parametros, kam rezultāts ir tāds pats kā noplicināšanās gadījumā. Ja traucējumi ir pietiekami nozīmīgi, lai šādas izmaiņas izraisītu, tad tos var novērtēt tāpat, kā novērtē noplicināšanos, izmantojot aizsardzības statusa rādītājus (sk. tālāk tekstā).

Traucējumus novērtē tāpat, kā novērtē noplicināšanos, ja vien tie izraisa tādas izmaiņas aizsargājamo sugu aizsardzības statusā, ka attiecīgo sugu aizsardzības statuss tiek ietekmēts.

3.5. Kad būtu jāveic pasākumi saistībā ar traucējumu un noplicināšanos?

Pirmkārt, jāuzsver, ka pasākumiem jābūt **atbilstošiem**. Tas nozīmē, ka tiem jāatbilst direktīvas galvenajam mērķim, veicinot attiecīgo biotopu vai sugu aizsardzības statusa uzturēšanu, vienlaikus ņemot vērā “*ekonomiskās, sociālās un kultūras prasības, kā arī reģionālās un vietējās īpatnības*”.

Konteksts, no kura vadoties dalībvalstis var izlemt par atbilstošajiem veicamajiem pasākumiem, atrodams savstarpēji saistītajos direktīvas ievadargumentos un pantos (skat. 2.3. sadaļu).

Kā minēts iepriekšējā, 3.4. sadaļā, traucējums un noplicināšanās ir jāizvērtē, salīdzinot to ar aizsardzības jēdzienu, atceroties, ka saskaņā ar 3. panta 1. punktu teritoriju tīkls sastāv no **teritorijām** un ka tas palīdz uzturēt attiecīgos dabisko biotopu veidu un sugu biotopu **labvēlīgu aizsardzības statusu** to dabiskās izplatības areālā.

Direktīvas 1. pantā definētais labvēlīgais aizsardzības statuss var derēt kā atskaites punkts pieņemamo traucējuma un noplicināšanās robežu noteikšanai saistībā ar direktīvas mērķiem, kā arī lai noteiktu, vai attiecīgie pasākumi tikuši pareizi īstenoti (skat. tālāk tekstā).

Teritorijā esošā biotopa vai sugas aizsardzības statuss tiks novērtēts atkarībā no šīs teritorijas ieguldījuma teritoriju tīkla ekoloģiskajā viengabalainībā, vienā no šādiem diviem veidiem:

- salīdzinājumā ar tā sākotnējo statusu brīdī, kad tikusi iesniegta ar teritoriju saistītā informācija, kas iekļauta *Natura 2000* standarta datu formās (skat. 4.5.3. sadaļu), ja šis aizsardzības statuss ir labvēlīgs;
- salīdzinājumā ar mērķi uzlabot teritoriju tīkla izveidošanas brīdī paziņoto aizsardzības statusu. Patiešām, ja dalībvalstij ir pienākums iesniegt priekšlikumu par biotopu ar nelabvēlīgu aizsardzības statusu klasifikāciju, būtu pilnīgi loģiski pieņemt, ka tā noteiks šiem biotopiem atjaunošanas mērķi, lai nodrošinātu to ilgtspēju. Kad tiek piešķirti Kopienas finanšu līdzekļi kādā teritorijā sastopama biotopa vai sugas aizsardzības statusa uzlabošanai, tad vērā tiek ņemts šis uzlabotais statuss.

Aizsardzības statusam kādā konkrēta teritorijā būtu jāatspoguļo attiecīgo biotopu un sugu dinamiskais raksturs. Šajā sakarā jāuzsver biotopu un sugu aizsardzības statusa **uzraudzības** nozīme, ko prasa direktīvas 11. pants.

Noplicināšanos vai traucējumu novērtē, veicot salīdzinājumu ar attiecīgo sugu vai biotopu aizsardzības statusu. Teritorijas līmenī labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšana ir jāizvērtē salīdzinājumā ar sākotnējiem apstākļiem, kas uzrādīti *Natura 2000* standarta datu formā, kad teritorija tika izvirzīta atlasei vai noteikšanai, atbilstoši teritorijas ieguldījumam teritoriju tīkla ekoloģiskajā viengabalainībā. Šis priekšstats ir jāinterpretē dinamiski, atbilstoši biotopa vai sugas aizsardzības statusa attīstībai.

3.6. Traucējuma un noplicināšanās rādītāji

Apstākļi, kas nosaka traucējuma un noplicināšanās jēdzienus, ir labi definēti, taču dalībvalstij tie ir jāizvērtē, no vienas puses, salīdzinot tos ar attiecīgo sugu vai biotopu vispārējo aizsardzības statusu (bioģeogrāfiskajā līmenī) un, no otras puses, salīdzinot ar

vietējiem apstākļiem (teritorijas līmenī). Kopumā pieņemts, ka traucējumu un noplicināšanos konkrētā teritorijā izvērtē katram atsevišķam gadījumam, izmantojot rādītājus (skat. tālāk tekstā), kuriem novērtē vērtības izmaiņu būtiskumu. Tas tiek mērīts salīdzinājumā ar (a) attiecīgo dabisko biotopu vai sugu aizsardzības statusu, un (b) teritorijas ieguldījumu *Natura 2000* teritoriju tīkla viengabalainībā.

3.6.1. Biotopu noplicināšanās

Noplicināšanās ir fiziska degradācija, kas ietekmē biotopu. Aizsardzības statusa definīcija (1. panta (e) apakšpunkts — skat. 2.3. sadaļu) paredz, ka dalībvalstij ir jāņem vērā visas ietekmes uz vidi, kurā atrodas biotopi (telpa, ūdens, gaiss, augsne). Ja minēto ietekmju rezultātā biotopa aizsardzības statuss ir kļuvis mazāk labvēlīgs, nekā tas bijis pirms tam, tad var uzskatīt, ka ir notikusi noplicināšanās.

Laī novērtētu šo noplicināšanos salīdzinājumā ar direktīvas mērķiem, par pamatu var izmantot 1. panta (e) apakšpunktā doto dabiska biotopa labvēlīga aizsardzības statusa definīciju, balstoties uz šādiem faktoriem:

- “tā dabiskās izplatības areāls un teritorijas, ko tas aizņem šā areāla robežās, ir stabilas vai paplašinās”.

Jebkurš notikums, kurš veicina platības samazināšanos tam dabiskajam biotopam, kam attiecīgā teritorija tikusi izveidota, var tikt uzskatīts par noplicināšanos. Piemēram, biotopa platības samazināšanās nozīme ir jānovērtē salīdzinājumā ar kopējo šajā teritorijā aizņemto platību, ievērojot attiecīgā biotopa aizsardzības statusu:

- “pastāv un, iespējams, arī tuvākajā laikā pastāvēs biotopam raksturīgā struktūra un funkcijas, kas vajadzīgas tā ilglaicīgai uzturēšanai”.

Jebkuru biotopu ilglaicīgai uzturēšanai nepieciešamo faktoru pasliktināšanos var uzskatīt par noplicināšanos.

Funkcijas, kas vajadzīgas tā ilglaicīgai uzturēšanai, protams, ir atkarīgas no konkrētā biotopa (būtu noderīgi kopīgi rādītāji, kas dotu iespēju novērtēt minētos elementus katram biotopu veidam). Dalībvalstīm ir jāzina šīs prasības (veicot pētījumus, vācot datus u.c.), jo 6. panta 1. punktā paredzēts, ka tām jāveic pasākumi “kuri atbilst šajās teritorijās sastopamo I pielikuma dabisko biotopu veidu un II pielikuma sugu ekoloģiskajām prasībām”.

- “tam raksturīgo sugu aizsardzības statuss ir labvēlīgs, kā noteikts (i) punktā (skat. 1. panta (i) punkta definīciju 2.3. sadaļā)”.

Biotopa noplicināšanās teritorijā notiek tad, kad samazinās šajā teritorijā esošā biotopa platība vai arī, salīdzinājumā ar sākotnējo stāvokli, pasliktinās raksturīgā struktūra un funkcijas, kas vajadzīgas tā ilglaicīgai uzturēšanai vai ar šo biotopu saistīto raksturīgo sugu labam aizsardzības statusam. Šo novērtējumu veic, ņemot vērā attiecīgās teritorijas ieguldījumu teritoriju tīkla viengabalainībā.

3.6.2. Sugu traucējums

Atšķirībā no noplicināšanās, traucējumam nav tiešas ietekmes uz teritorijas fiziskajiem apstākļiem; tas attiecas uz sugu un nereti ir ierobežots laikā (troksnis, gaismas avots u.c.). Tāpēc par svarīgiem parametriem ir uzskatāma traucējuma intensitāte, ilgums un atkārtotāšanās biežums.

Lai traucējums būtu nozīmīgs, tam ir jāietekmē aizsardzības statuss. Sugas aizsardzības statuss ir definēts 1. panta (i) apakšpunktā (skat. 2.3. sadaļu).

Lai novērtētu, vai traucējums ir nozīmīgs attiecībā uz direktīvas mērķiem, var atsaukties uz 1. panta (i) apakšpunktā doto **sugas labvēlīga aizsardzības statusa** definīciju, pamatojoties uz šādiem faktoriem.

- *“attiecīgo sugu **populācijas dinamikas dati** liecina, ka ilgtermiņā suga sevi atražo un ir dzīvotspējīga konkrētā dabiskā biotopa sastāvdaļa”.*

Jebkurš notikums, kas ilgtermiņā veicina sugas populācijas samazināšanos, var tikt uzskatīts par nozīmīgu traucējumu.

- *“sugas **dabiskais izplatības areāls** nav samazinājies, un ir ticams, ka **tas nemazināsies arī tuvākajā laikā**”.*

Jebkurš notikums, kas veicina teritorijā esošās sugas izplatības areāla samazināšanos vai samazināšanās risku, var tikt uzskatīts par nozīmīgu traucējumu.

- *“**biotops** ir un šķiet, ka arī turpmāk būs **pietiekami plašs tās populāciju ilglaicīgai uzturēšanai**”.*

Jebkurš notikums, kas veicina sugas biotopa platības samazināšanos attiecīgajā teritorijā, var tikt uzskatīts par nozīmīgu traucējumu.

Sugas traucējums teritorijā ir tad, kad attiecīgās teritorijas populācijas dinamikas dati liecina, ka suga vairs nav dzīvotspējīga salīdzinājumā ar sākotnējo situāciju. Šo novērtējumu veic, ņemot vērā attiecīgās teritorijas ieguldījumu teritoriju tīkla viengabalainībā.

4. 6. panta 3. punkts

Jēdzienu noskaidrošana: plāns vai projekts, būtiska ietekme, attiecīgs izvērtējums, teritorijas aizsardzības mērķi, kompetentās iestādes, sabiedrības viedoklis, teritorijas viengabalainība

4.1. Direktīvas teksts

“Visos plānos vai projektos, kas nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai, bet kas atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju, attiecīgi izvērtē ietekmi uz šo teritoriju, ievērojot tās aizsardzības mērķus. Ņemot vērā novērtējuma atzinumus par ietekmi uz minēto teritoriju un saskaņā ar 4. punkta noteikumiem, kompetentā valsts iestāde piekrīt plāna vai projekta īstenošanai tikai tad, ja tā ir pārliecinājusies, ka netiks izjaukta attiecīgās teritorijas viengabalainība, un vajadzības gadījumā noskaidrojusi plašas sabiedrības viedokli.”

4.2. Darbības sfēra

Attiecībā uz **nolūku un kontekstu**, 6. panta 3. un 4. punkta loma ir jāaplūko saistībā ar 6. panta 1. un 2. punktu (vai arī, īpaši aizsargājamo teritoriju putniem (SPAs) gadījumā, ar direktīvas 79/409/EEK 4. panta 1. un 2. punkta lomu). It īpaši svarīgi atcerēties, ka, pat ja ir noteikts, ka iniciatīva vai darbība neietilpst 6. panta 3. punkta darbības sfērā, vienalga būs jāpanāk, lai tā būtu savietojama ar iepriekšminētajiem nosacījumiem.

Jāatzīmē, ka 6. panta 1. un 2. punkts jau atļauj ekoloģiski pozitīvas vai ekoloģiski savietojamas darbības — piemēram, tradicionālo lauksaimniecības praksi, kas uztur īpašus biotopu veidus un sugas. 6. panta 3. un 4. punktu nosacījumi nosaka attīstības režīma veidu, norādot visus apstākļus, kuros ir vai nav pieļaujami plāni un projekti ar negatīvu ietekmi. Tādējādi šie nosacījumi nodrošina to, ka negatīvās ekonomiskās un citas ar ekoloģiju nesaistītās prasības var sabalansēt, ievērojot aizsardzības mērķus.

6. panta 3. un 4. punktā definēts plānu un projektu apspriešanas **process pa soļiem**¹⁵.

(a) Procesa pirmajā daļā ietilpst izvērtēšanas posms un to regulē 6. panta 3. punkta pirmais teikums.

(b) Procesa otrā daļa, ko regulē 6. panta 3. punkta otrais teikums, attiecas uz kompetento valsts iestāžu lēmumu.

¹⁵ Šī procesa vienkāršota shēma atrodama III pielikumā šā dokumenta beigās.

(c) Procesa trešā daļa (ko regulē 6. panta 4. punkts) notiek tad, ja, par spīti negatīvam novērtējumam, tiek izvirzīts priekšlikums plānu vai projektu nenoraidīt, bet gan turpināt to apsvērt.

Šā procesa noderība un tas, cik plašā mērā tas ir piemērojams, ir atkarīgs no vairākiem faktoriem, un, veicot secīgos soļus, katru soli ietekmē iepriekšējais solis.

Attiecībā uz **ģeogrāfisko darbības sfēru**, 6. panta 3. punkta nosacījumi attiecas ne vien uz plāniem un projektiem, kas ir paredzēti vai tiek veikti tikai aizsargājamā teritorijā; minētie nosacījumi attiecas arī darbībām, kas atrodas ārpus teritorijas, taču ir ar iespējami nozīmīgu ietekmi uz to.

6. panta 3. un 4. punkts nosaka apstākļus, kuros ir vai nav pieļaujami plāni un projekti ar negatīvu ietekmi. Darbībām, kas neietilpst 6. panta 3. punkta darbības sfērā, ir jābūt saskaņā ar 6. panta 1. punkta nosacījumiem vai arī – gadījumā ar īpaši aizsargājamo teritoriju putniem – saskaņā ar direktīvas 79/409/EEK 4. panta 1. un 2. punktu un direktīvas 92/43/EEK 6. panta 2. punktu.

4.3. Kas domāts ar vārdiem “plānos vai projektos, kas nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai”?

Tā kā direktīvā 92/43/EEK nav dota “plāna” vai “projekta” definīcija, ir jāvelti pienācīga vērība vispārīgiem interpretācijas principiem, it īpaši principam, ka Kopienas likumdošanas atsevišķs nosacījums jāinterpretē, balstoties uz tā formulējumu un tā nolūku, kā arī kontekstu, kurā tas parādās.

Ir divi argumenti par labu “plāna” vai “projekta” plašai interpretācijai.

- Pirmkārt, direktīva neierobežo ne “plāna”, ne “projekta” darbības sfēru, norādot uz kādām īpašām to kategorijām. Tā vietā galvenais ierobežojošais faktors ir tas, vai tiem ir vai nav iespējami nozīmīga ietekme uz teritoriju (skat. I pielikuma 5. punktu).
- Otrkārt, turpinot 6. panta 2. punktu piemērot darbībām, kas ir izslēgtas no 6. panta 3. un 4. punkta darbības sfēras, sekas ir tādas, ka, jo šaurāk “plāns” un “projekts” ir definēts, jo potenciāli ierobežotāki ir līdzekļi, kas izmantojami, lai sabalansētu aizsardzības intereses pret postošām, aizsardzību neveicinošām interesēm. Tas var radīt neproporcionālus vai nekonsekventus rezultātus.

4.3.1. Projekts

Atbalsts plašai “projekta” definīcijai pēc analogijas vēl pastiprinās, ja atsaucamies uz **direktīvu 85/337/EEK par sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi**

novērtējumu (ar grozījumiem direktīvā 97/11/EK)¹⁶. Šī direktīva darbojas līdzīgā kontekstā, uzstādot noteikumus videi nozīmīgu projektu novērtēšanai. Direktīvas 85/337/EEK 1. panta 2. punkts nosaka, ka “projekts” nozīmē:

- “*celtniecības darbu vai citu ierīkošanu vai programmu izpildi,*
- *citu iejaukšanos dabiskajā apkārtnē un ainavā, to skaitā iejaukšanos, kas saistīta ar minerālo resursu ieguvu.*”

Kā redzams, tā ir ļoti plaša definīcija (skat. I pielikuma 6. punktu), kas neaprobežojas ar fizisku celtniecību. Piemēram, tā var ietvert arī būtisku lauksaimniecības intensificēšanu, kas draud sabojāt vai iznīcināt teritorijas pusdabisko raksturu.

4.3.2. *Plāns*

Vārdam “plāns” iespējama ļoti plaša nozīme¹⁷. Šī atziņa jau ir pausta arī Ģenerālvokāta izteiktajā atzinumā (skat. I pielikuma 7. punktu).

Neapšaubāmi aktuāli ir **zemes izmantošanas plāni**. Dažiem no tiem ir tiešas juridiskas sekas attiecībā uz zemes izmantošanu, citiem – tikai netiešas sekas. Piemēram, reģionālie vai ģeogrāfiski plašie telpiskie plāni bieži vien netiek izmantoti tieši, bet gan veido pamatu attīstības atļaušanai, kam tad ir tieša juridiska ietekme. Jāuzskata, ka 6. panta 3. punkts attiecas uz abu veidu zemes izmantošanas plāniem tiktāl, cik tiem iespējama attiecīga nozīmīga ietekme uz *Natura 2000* tīkla teritoriju.

Var uzskatīt, ka 6. panta 3. punkta darbības sfērā ietilpst arī **nozaru plāni**, bet tiktāl, cik tiem iespējama nozīmīga ietekme uz *Natura 2000* tīkla teritoriju. Kā piemērus te var minēt transporta tīkla plānus, atkritumu apsaimniekošanas plānus un ūdens apsaimniekošanas plānus.

Tomēr ir jānošķir “plāni”, kam ir politiska formulējuma raksturs, t.i., politikas dokumenti, kas izsaka kādas ministrijas vai zemākas iestādes vispārējo politisko gribu vai nodomu. Kā piemēru var minēt kādas dalībvalsts teritorijas vai reģiona vispārēju ilgspējīgas attīstības plānu. Šādi plāni nav uzskatāmi par “plāniem” 6. panta 3. punkta izpratnē, it īpaši, ja jebkādam iniciatīvām, kas izriet no tādiem politiskiem formulējumiem ir jāiziet caur starpniekplānu – zemes lietošanas vai nozares plānu. Tomēr tajos gadījumos, kad saikne starp tādas iniciatīvas saturu un iespējami nozīmīgu ietekmi *Natura 2000* teritoriju ir ļoti skaidra un tieša, ir jāpiemēro 6. panta 3. punkts..

Gadījumos, kad viens vai vairāki konkrēti projekti ir iekļauti plānā vispārīgi, neminot projekta detaļas, tad plāna līmenī veiktais novērtējums neizslēdz konkrētos projektus no

¹⁶ Attiecīgi OJ L 175, 5.7.1985, 40. lpp. un OJ L 73, 14.3.1997, 5. lpp.

¹⁷ Eiropas Parlaments un Padome 2001. gada 27. jūnijā ir pieņēmuši Direktīvu 2001/42/EC par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu, kas ietver terminus *plāns* un *programma*. Direktīvas prasības iekļautas LR likumā “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un MK noteikumos Nr. 157 “Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” (spēkā no 01.05.2004.)

6. panta 3. punktā minētās prasības veikt novērtējumu tam detaļām, kas netika iekļautas plāna novērtējumā.

4.3.3. Nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai ...

No 6. panta konteksta un nolūka ir saprotams, ka jēdziens “apsaimniekošana” ir jāuztver kā apsaimniekošanas pasākumi aizsargājamām teritorijām, t.i., jēdziens “apsaimniekošana” ir jāsaprot tādā nozīmē, kādā tas ir lietots 6. panta 1. punktā.

Paredzot likumu normās apsaimniekošanas pasākumu plānus, direktīvas 92/43/EEK 6. panta 1. punkts ir elastīgs, ļaujot dalībvalstīm izvēlēties šā plāna formu. Plāns var būt vai nu izstrādāts konkrēti teritorijām, vai arī “integrēts citos attīstības plānos”. Tātad ir iespējams “tīrs” aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanas plāns vai “jaukts” plāns, kurā paredzēta aizsardzība, kā arī citi mērķi.

Vārdi “nav tieši saistīti ar ... vai nav vajadzīgi ...” nodrošina to, ka arī tādām plāna vai projekta komponentam, kas nav saistīts ar dabas aizsardzību, var būt nepieciešams novērtējums, ja starp minētā plāna vai projekta mērķiem ir aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanas pasākumi.

Piemēram, komerciāla kokmateriālu ciršana var būt apsaimniekošanas pasākumu plāna sastāvdaļa kādā meža teritorijā, kas noteikta kā īpaši aizsargājamā teritorija. Tā kā teritorijas apsaimniekošanas pasākumos komerciālā dimensija nav vajadzīga, iespējams, ka jāveic tās novērtēšana.

Var būt apstākļi, kur plāns vai projekts, kas ir tieši saistīts vai vajadzīgs vienas teritorijas apsaimniekošanai, var tieši ietekmēt citu teritoriju.

Piemēram, lai uzlabotu vienas teritorijas applūšanas režīmu, iespējams, tiek iesniegts priekšlikums uzbūvēt barjeru citā teritorijā, radot otrai teritorijai iespējami nozīmīgu negatīvu ietekmi. Tādā gadījumā plānam vai projektam ir jāveic novērtēšana saistībā ar ietekmēto teritoriju.

Termina “projekts” interpretācijai jābūt plašai, lai iekļautu tajā gan celtniecības darbus, gan cita veida iejaukšanos dabiskajā vidē. Arī terminam “plāns” ir plaša nozīme, kurā iekļauti zemes izmantošanas plāni un nozaru plāni vai programmas, bet nav iekļauti vispārēji politikas formulējumi. Plānus un projektu, kas saistīti ar aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas pasākumiem, vai nu atsevišķi vai arī kā citu plānu un projektu sastāvdaļu, parasti ir jāizslēdz no 6. panta 3. punkta nosacījumiem.

4.4. Kā noteikt, vai plāns vai projekts "atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju"?

Šī frāze satur cēloņsakarību. No vienas puses, ir jāizpēta, uz kādām ietekmēm tas attiecas ("būtiski ietekmēt"), un tad jāizpēta, kāda veida cēloņi varētu radīt tādu ietekmi ("varētu būtiski ietekmēt ... atsevišķi vai kopā ar citiem").

Nosakot, vai plānam vai projektam varētu būt būtiska ietekme, ir sagaidāmas praktiskas un juridiskas sekas. Tāpēc, kad tiek ierosināts kāds plāns vai projekts, ir svarīgi, lai, pirmkārt, šis svarīgais aspekts tiktu apsvērts, un, otrkārt, lai šie apsvērumi varētu izturēt zinātnisku un ekspertu pārbaudi.

Priekšlikumi, par kuriem var uzskatīt, ka tiem nevarētu būt būtiska ietekme, var tikt izskatīti, neizmantojot 6. panta 3. un 4. punktā minētos soļus. Tomēr dalībvalstīm ir jāapzinās, ka, lai nonāktu pie tāda secinājuma, ir jābūt labam pamatojumam un ka laba un saprātīga pieeja ir šos pamatojumus uzkrāt.

4.4.1. Būtiska ietekme

Priekšstatu par to, kas ir "būtiska" ietekme, nevar interpretēt patvaļīgi. Pirmām kārtām, direktīvā šis termins ir lietots objektīvā kontekstā (t.i., tajā nav paredzēta iespēja izlemt atkarībā no situācijas). Otrām kārtām, lai panāktu *Natura 2000* teritoriju tīkla viengabalainu funkcionēšanu, ir vajadzīga konsekventa pieeja attiecībā uz to, kas ir "būtisks".

Lai arī interpretējot termina "būtisks" darbības sfēru, ir vajadzīga objektivitāte, ir skaidrs, ka šādu objektivitāti nevar nodalīt no specifiskām īpatnībām vai vides apstākļiem aizsargājamā teritorijā, uz kuru attiecas plāns vai projekts. Šajā ziņā teritorijas aizsardzības mērķiem, kā arī iepriekšējai jeb bāzes informācijai par to var būt ļoti svarīga loma aizsardzības jutīgāko vietu precīzākā noteikšanā. Daļa šīs informācijas būs pieejama datos, ko izmanto teritoriju atlasē procesā saskaņā ar direktīvas 92/43/EEK 4. pantu (skat. 4.5.3. sadaļu). Dalībvalstīm var būt arī detalizēti aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas plāni, kuros aprakstītas jutīguma variācijas teritorijas ietvaros.

Ņemot vērā iepriekšminēto, ir skaidrs, ka tas, kas ir nozīmīgs attiecībā uz vienu teritoriju, iespējams, tāds nav attiecībā uz citu teritoriju (skat. I pielikuma 8. punktu).

Piemēram, simts kvadrātmetru liela biotopa zaudējums var būt būtisks neliela orhideju biotopa gadījumā, kamēr līdzīgs zaudējums plašā stepes teritorijā var būt nebūtisks.

Jēdziens "būtisks" ir jāinterpretē objektīvi. Vienlaikus ietekmju nozīmīgums ir jānosaka saistībā ar konkrētām īpatnībām un vides apstākļiem aizsargājamā teritorijā, uz kuru attiecas plāns vai projekts, īpaši ņemot vērā teritorijas aizsardzības mērķus.

4.4.2. Varētu (ietekmēt) ...

6. panta 3. un 4. punktā minētos drošības pasākumus ierosina nevis būtisku seku **obligātums**, bet gan **iespējamība**. Tātad, saskaņā ar piesardzības principu, nav pieņemami neveikt novērtēšanu, pamatojoties uz to, ka par būtiskām ietekmēm nav droši zināms.

Atkal ir noderīgi atsaukties uz direktīvu 85/337/EEK, jo formulējums “varētu būtiski ietekmēt” ir gandrīz identisks pamatformulējumam, ko izmantoja, lai uzliktu dalībvalstīm pienākumu veikt novērtējumu saskaņā ar agrāko direktīvu¹⁸. Direktīva 85/337/EEK un direktīva 97/11/EEK, ar kuru tiek izdarīti grozījumi, arī palīdz noteikt virkni faktoru, kas var veicināt būtiskas ietekmes iespējamību.

Var uzskatīt, ka uz ikvienu priekšlikumu, kam saskaņā ar direktīvu 85/337/EEK ir vajadzīgs novērtējums, pamatojoties, *inter alia*, uz to, ka tam varētu būt būtiska ietekme uz *Natura 2000* teritorijā, attiecas arī 6. panta 3. punkta minētā prasība veikt novērtējumu.

Direktīvas 85/337/EEK 2. panta 1. punktā norādīts īpaši uz tādiem faktoriem kā projekta raksturs, mērogs un vieta. Direktīvas 97/11/EEK, ar ko ieviesti grozījumi, III pielikumā dots detalizētāks faktoru apkopojums, kas ietver, *inter alia*: projekta mērogu; atkritumu ražošanu, piesārņojumu un radītos traucējumus; negadījumu risku, esošo zemes izmantojumu, apvidū esošo dabas resursu relatīvo daudzumu, kvalitāti un atjaunošanās spēju, dabiskās vides absorbēšanas spēju, pievēršot īpašu uzmanību dabas apvidiem un teritorijām, kas klasificētas vai aizsargājamas saskaņā ar direktīvām 79/409/EEK un 92/43/EEK; potenciālās ietekmes plašumu, ietekmes lielumu un sarežģītību; ietekmes varbūtību, ietekmes ilgumu, biežumu un atgriezeniskumu.

Būtiskas ietekmes iespējamība var rasties ne vien no plāniem vai projektiem, kas lokalizēti aizsargājamās teritorijas **iekšienē**, bet arī no plāniem vai projektiem, kas lokalizēti **ārpus** aizsargājamās teritorijas. Piemēram, mitrājiem kaitējumu var nodarīt projekts, kas lokalizēts zināmā attālumā no mitrāja robežām. Minētā iemesla dēļ ir svarīgi, lai dalībvalstis gan savos likumos, gan praksē paredzētu 6. panta 3. punktā minēto drošības pasākumu lietošanu attiecībā uz ietekmēm no attīstības pasākumiem, kuri atrodas ārpus *Natura 2000* teritorijas, bet kuriem varētu būt būtiska ietekme teritorijas iekšienē.

6. panta 3. un 4. punktā aprakstīto procesu ierosina nevis pārliecība par būtisku ietekmi, bet gan šādas ietekmes iespējamība, kas rodas ne vien no plāniem vai projektiem, kuri lokalizēti teritorijas iekšienē, bet arī ārpus tās.

¹⁸ Skat. direktīvas 85/337/EEK 2. panta 1. punktu.

4.4.3. ... atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem

Virkne atsevišķu nelielu ietekmju kopā var radīt būtisku ietekmi. 6. panta 3. punkts cenšas risināt šo jautājumu, ņemot vērā citu plānu vai projektu radīto ietekmju kombināciju. Atliek tikai noteikt, uz kādiem citiem plāniem un projektiem tas attiecas. Šai ziņā 6. panta 3. punkts skaidri nenosaka, kuri citi plāni un projekti ir minētās normas darbības sfērā.

Ir svarīgi piezīmēt, ka pamata nolūks nosacījumā par kombinēto ietekmi ir ņemt vērā kumulatīvo ietekmi, taču tā nereti parādīsies tikai pēc kāda laika. Šajā kontekstā var ņemt vērā plānus vai projektus, kas ir **pabeigti** vai **apstiprināti, bet nepabeigti**; vai arī **vēl neiesniegti**:

- papildus minēto plānu vai projektu ietekmēm, kas ir novērtēšanas galvenais temats, iespējams, ir lietderīgi arī ņemt vērā jau pabeigtu plānu un projektu ietekmi šajā novērtējuma “otrajā līmenī”. Lai arī 6. panta 3. punkta minētās prasības novērtēšanai neiekļauj jau pabeigtus plānus un projektus, ir svarīgi, lai novērtējumā zināmā mērā ņemtu vērā arī šādus plānus un projektus, ja to ietekme uz teritoriju turpinās un ja ir pazīmes, ka tie var veicināt pakāpenisku teritorijas viengabalainības zudumu.

Šādi jau pabeigti plāni un projekti var radīt aktualitātes arī saistībā ar direktīvas 92/43/EEK 6. panta 1. un 2. punktu, ja, to ietekmei turpinoties, rodas nepieciešamība veikt koriģējošus vai kompensējošus aizsardzības pasākumus vai pasākumus, lai novērstu biotopa noplicināšanos vai sugas traucējumu.

- Plāni un projekti, kas ir apstiprināti pagātnē un kas nav īstenoti vai pabeigti, ir jāiekļauj nosacījumā par kombinēto ietekmi.
- Juridiskās precizitātes labad liktos pareizi nosacījumu par kombinēto ietekmi ierobežot ar citiem plāniem vai projektiem, kas **faktiski tikuši ierosināti**. Vienlaikus ir jābūt skaidri redzamam, ka, apsverot kādu ierosinātu plānu vai projektu, dalībvalstis neizdara prezumpciju par labu citiem, vēl neierosinātiem plāniem vai projektiem nākotnē.

Piemēram, ja tiek uzskatīts, ka dzīvojamo māju būvniecība nerada būtiskas sekas un tāpēc tiek apstiprināta, minētajam apstiprinājumam nevajadzētu radīt prezumpciju par labu dzīvojamo māju būvniecībai nākotnē.

Nosakot iespējamās būtiskās ietekmes, ir jāizskata arī citu plānu vai projektu kombinācija, lai ņemtu vērā kumulatīvo ietekmi. Liktos pareizi nosacījumu par kombinēto ietekmi ierobežot ar citiem plāniem vai projektiem, kas faktiski jau ir ierosināti.

4.5. Kas ir domāts ar “ietekmes uz šo teritoriju attiecīgs izvērtējums”¹⁹, ievērojot teritorijas aizsardzības mērķus”?

“Attiecīgs izvērtējums” rada jautājumus attiecībā uz formu un saturu.

4.5.1. Izvērtējuma forma

Kā iepriekš norādīts, ierosinošais faktors veikt izvērtējumu saskaņā ar direktīvu 85/337/EEK ir gandrīz identisks tam, kas liek veikt izvērtējumu saskaņā ar direktīvu 92/43/EEK, jo pēc būtības tas ir saistīts ar būtisku ietekmju iespējamību.

- Eiropas Kopienų Tiesa ir uzsvērusi, ka attiecībā uz direktīvas 85/337/EEK transponēšanu (un attiecīgi arī tās piemērošanu), ir jāņem vērā atrašanās vietas jutīgums (skat. I pielikuma 9. punktu). Tāpēc projektam, kam var būt būtiska ietekme uz teritoriju, ko aizsargā 3. pants, bieži vien pareizi būtu veikt izvērtējumu, kas atbilst direktīvas 85/337/EEK prasībām.

Gadījumos, kad izvērtēšana 6. panta 3. punkta izpratnē izpaužas direktīvā 85/337/EEK paredzētajā formā, tā dod neapšaubāmas garantijas attiecībā uz dokumentēšanu un caurskatāmību.

- Gadījumos, kad izvērtējums 6. panta 3. punkta izpratnē neizpaužas direktīvā 85/337/EEK paredzētajā formā, rodas jautājumi par to, kāda forma ir uzskatāma par “attiecīgu” (atbilstošu).

Pirmkārt, izvērtējumam jābūt **dokumentētam**. Līdzās argumentam par to, ka izvērtējumam jābūt dokumentētam, ir prasība, lai tas būtu **pamatots**. 6. panta 3. un 4. punkts prasa lēmumu pieņēmējiem pieņemt lēmumus, ņemot vērā īpašu ar vidi saistītu informāciju. Ja dokumentētajā novērtējumā nav atrodams pamatojums sekojošajam pieņemtajam lēmumam (t.i., ja šajā ierakstā atrodams tikai nepamatots pozitīvs vai negatīvs viedoklis par plānu vai projektu), tad izvērtējums nav pietiekams un nevar tikt uzskatīts par “atbilstošu”.

Visbeidzot, svarīgs ir arī **laiks**. Izvērtējums ir pirmais solis, kas veido pamatu citiem soļiem — it īpaši, kāda plāna vai projekta pieņemšanai vai noraidīšanai. Tāpēc jāuzskata, ka izvērtējumā ietilpst tikai tas, kas rakstīts izvērtējuma ziņojumā, kurš izstrādāts pirms tālākajiem soļiem. Protams, ka tajos gadījumos, kad plāns vai projekts tiek pārstrādāts, pirms notiek lemšana par to, ir ieteicams atkārtotā procesā pārskatīt izvērtējumu. Tomēr nav pieļaujams, ka iestādes ar atpakaļejošu datumu papildina izvērtējumu pēc tam, kad jau ir veikts nākamais solis no 6. panta 3. un 4. pantā noteiktās soļu secības.

Dažos gadījumos izvērtējums, ko veic saskaņā ar direktīvu 85/337/EEK (kuru

¹⁹ *Biotopu direktīvas* 6. panta 3. punktā oriģināltekstā lietots termins *appropriate assessment*, kas tulkots kā *attiecīgs izvērtējums*. LR likumā “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” šajā kontekstā lietots termins *novērtējums*.

papildina direktīva 97/11/EK) var ietilpināt izvērtējumu, kas paredzēts 6. panta 3. punktā. Pēdējais jebkurā gadījumā ir jādokumentē un jāizmanto par pamatu citiem soļiem; it īpaši, tam ir jābūt pietiekami pamatotam, lai ļautu pieņemt pareizo lēmumu.

4.5.2. Izvērtējuma saturs

Satura ziņā 6. panta 3. punktā paredzētajam izvērtējumam ir šaurāka darbības sfēra nekā izvērtējumam saskaņā ar direktīvu 85/337/EEK, jo tas aprobežojas ar secinājumiem attiecībā uz teritoriju, ņemot vērā teritorijas aizsardzības mērķus.

Tomēr daudzos gadījumos nav iespējams pienācīgi izvērtēt plāna vai projekta ekoloģisko ietekmi, ja netiek izvērtēti citi vides komponenti (t.i., augsne, ūdens, ainava u.c.), kas norādīti direktīvas 85/337/EEK 3. pantā.

Turklāt, pat koncentrējoties vienīgi uz aizsardzību, izmantoto izvērtēšanas metodoloģiju var ļoti vērtīgi papildināt ar direktīvā 85/337/EEK paredzēto metodoloģiju. Konkrēti, direktīva 85/337/EEK paredz, ka izvērtējumā var ietilpt informācija par vairākiem punktiem, to skaitā projekta apraksts, to vides aspektu apraksts, ko projekts varētu ietekmēt, kā arī projekta iespējamo būtisko ietekmju apraksts²⁰.

Ir vērts atzīmēt, ka, lai arī 6. panta 3. punkta izpratnē, stingri runājot, izvērtējumu nav nepieciešams aplūkot kā kaut ko vairāk par iesniegto plānu vai projektu, lai pievērstos alternatīviem risinājumiem un ietekmes mazināšanas pasākumiem; tomēr, to darot, var būt vairāki ieguvumi.

It īpaši, izpētot **alternatīvos risinājumus un ietekmes mazināšanas pasākumus**, var pārliecināties, ka pateicoties piedāvātajiem risinājumiem un ietekmes mazināšanas pasākumiem, plānam vai projektam nebūs negatīva ietekme uz teritorijas viengabalainību.

Ietekmes mazināšanas pasākumi ir pasākumi, kuru mērķis ir mazināt vai pat dzēst plāna vai projekta negatīvo ietekmi tā īstenošanas laikā vai pēc tam.

Ietekmes mazināšanas pasākumi ir plāna vai projekta specifikāciju neatņemama sastāvdaļa. Tos var ierosināt plāna vai projekta ierosinātājs un/vai tās var pieprasīt kompetentās valsts iestādes. Tie var attiekties, piemēram, uz:

- ieviešanas datumiem un grafiku (piem., neveikt darbību kādas noteiktas sugas vairošanās sezonā);
- izmantojamajiem instrumentiem un veicamo darbību (piem., lietot noteikta veida bagaru noteiktā attālumā no krasta, lai neietekmētu kādu trauslu biotopu);

²⁰ Šajā direktīvā ir atsauce uz “tiešo ietekmi un jebkādu netiešo, sekundāro, kopīgo, īstermiņa, vidēji ilga termiņa un ilgtermiņa, pastāvīgu un pagaidu, pozitīvu un negatīvu ietekmi” — sk. direktīvas III pielikuma 4. punkta 1. zemsvītras atsaucei, kas ir identiska direktīvas 97/11/EK IV pielikuma 4. punkta 1. zemsvītras atsaucei.

- noteiktām teritorijas vietām, kurām stingri aizliegts tuvoties (piem., alas, kurās ziemas guļai apmetušies kādas sugas dzīvnieki).

Ietekmes mazināšanas pasākumi ir nošķirami no kompensējošiem pasākumiem *sensu stricto* (skat. 5.4. sadaļu). Labi īstenoti ietekmes mazināšanas pasākumi, protams, samazina nepieciešamo kompensējošo pasākumu apjomu, samazinot kaitīgās ietekmes, kam nepieciešama kompensācija.

Pat gadījumos, kad plašs izvērtējums nenoved pie secinājuma, ka plānam vai projektam nebūs negatīva ietekme uz teritorijas viengabalainību, 6. panta 4. punkta nosacījumi apliecina šāda plaša izvērtējuma praktisko vērtību.

Alternatīvie risinājumi kļūst aktuāli, tikko tiek izvirzīts priekšlikums apsvērt kaitējoša plāna vai projekta apstiprināšanu (detalizētāka informācija atrodama 5.3.1. sadaļā). Turklāt, vērsšanās pie tādiem risinājumiem var būt nepieciešama arī, lai izpildītu atbilstošās direktīvas 85/337/EEK prasības.

Var uzskatīt, ka visi iepriekšminētie aspekti ideālā gadījumā būtu tāda procesa sastāvdaļa, kas atkārtoti cenšas uzlabot plāna vai projekta teritoriālo izvietojumu un konstrukciju agrīnajos posmos.

Visbeidzot, apzīmējums “kopā” 6. panta 3. punktā (skat. 4.4.3. sadaļu) attiecībā uz novērtējuma saturu var nozīmēt:

- pirmkārt, to, ka novērtējumā jāiekļauj arī iespējamās “kopīgās” ietekmes izvērtējums, ja šāda kombinēta ietekme varētu rasties no kāda konkrēta apspriežamā plāna vai projekta, kas ir apstiprināšanas procesā, un citiem plāniem vai projektiem, kas netiek apspriesti tajā pašā apstiprināšanas procesā;
- otrkārt, to, ka dažādu vienlaikus apspriežamo plānu vai projektu novērtējumos jāiekļauj atsaucis vienam uz otru un tie ir savstarpēji jāņem vērā tiktāl, cik šie dažādie plāni un projekti izraisa “kopīgu” ietekmi.

6. panta 3. punktā paredzētais izvērtējums jākoncentrē uz ietekmi uz teritoriju, ievērojot tās aizsardzības mērķus. Savā metodoloģijā tas var aizgūt to, kas noderīgs, no direktīvā 85/337/EEK izklāstītās metodoloģijas. It īpaši, izpētot alternatīvos risinājumus un ietekmes mazināšanas pasākumus, iespējams, varēs pārliecināties, ka tādu risinājumu vai ietekmes mazināšanas pasākumu dēļ, plānam vai projektam nebūs negatīva ietekme uz teritoriju. “Kopīgā” ietekme jāaplūko arī novērtējumā.

4.5.3. Kā nosaka “teritorijas aizsardzības mērķus”?

4. panta 1. punktā izvirzīta prasība dalībvalstīm “piedāvāt teritoriju sarakstu, tajā norādot, kuri I pielikuma dabisko biotopi veidi un kuras II pielikuma sugas, kas ir vietējās sugas tās teritorijā, sastopamas minētajās teritorijās”. Otrajā rindkopā minēts, ka informācijā iekļauj teritorijas karti, nosaukumu, atrašanās vietu, platību un datus, kas izriet no

III pielikumā (1. posms) noteikto kritēriju piemērošanas un ko iesniedz formātā, kuru noteikusi Komisija²¹.

Minētais formāts prasa, lai datu formā attiecīgajā vietā būtu minēti visi teritorijā sastopamie I pielikuma dabisko biotopi veidi un visas II pielikuma sugas. Minētā informācija ir pamats, uz kuru balstoties, dalībvalsts var noteikt teritorijas aizsardzības mērķus, piemēram, apsaimniekošanas plāna veidā. Iemesls, kāpēc teritorija ir iekļauta teritoriju tīklā acīmredzami ir šo biotopu un sugu aizsardzība. Dažreiz var būt konkurence starp dažādiem biotopu veidiem un sugām, un, nosakot teritorijas aizsardzības mērķus, protams, varētu būt nepieciešamība noteikt prioritātes (piemēram, dodot priekšroku prioritāram biotopu veidam, nevis ar to konkurējošajam neprioritāram biotopu veidam).

Gadījumos, kad I pielikuma biotopu veida vai II pielikuma sugas klātbūtne minētā formāta izpratnē ir “nenozīmīga”, tie nav jāuzskata par iekļautiem “teritorijas aizsardzības mērķos”. Dalībvalstis tiek aicinātas arī sniegt informāciju par citām svarīgām augu un dzīvnieku sugām, kas nav iekļautas II pielikumā (3.3. punkts). Arī šī informācija nav aktuāla, nosakot teritorijas aizsardzības mērķus.

Informācija, kas tiek sniegta saskaņā ar Komisijas izveidoto standarta datu formu ir pamats, uz kuru balstoties dalībvalsts nosaka teritorijas aizsardzības mērķus.

4.6. Lēmumu pieņemšana

4.6.1. “Kompetentās valsts iestādes”²²

Ir skaidrs, ka vārds “valsts” šajā vārdu savienojumā ir lietots kā pretstats vārdam “Kopienas” vai “starptautisks”. Tātad šis termins attiecas ne vien uz centrālās pārvaldes iestādēm, bet arī uz reģionālajām, novadu vai pašvaldības iestādēm, kam jādod pilnvarojums vai piekrišana kādam plānam vai projektam.

Tiesa var būt kompetenta iestāde, ja tai ir tiesības pieņemt lēmumu par 6. panta 3. punkta izpratnē ierosinātā plāna vai projekta būtību.

Kompetentās valsts iestādes ir iestādes, kam ir tiesības dot pilnvarojumu vai piekrišanu plānam vai projektam.

²¹ Standarta datu forma, kas izveidota ar Komisijas lēmumu 97/266/EK 1996. gada 18. decembrī (OJ L 107, 24.4.1997, 1. lpp.).

²² *Biotopu direktīvas* 6. panta 3. punktā oriģināltekstā lietots termins *competent national authorities*, kas tulkots kā *kompetentās valsts iestādes*. LR Likumā “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” šajā kontekstā lietots termins *kompetentā institūcija*.

4.6.2. Kad pienākas noskaidrot plašas sabiedrības viedokli?

Direktīva 92/43/EEK nenorāda, kad pienākas noskaidrot plašas sabiedrības viedokli. Tomēr konsultēšanās ar sabiedrību ir būtiska direktīvas 85/337/EEK sastāvdaļa. Līdz ar to ir skaidrs, ka tad, kad 6. panta 3. punktā prasītais izvērtējums notiek direktīvā 85/337/EEK paredzētajā formā, ir jākonsultējas ar sabiedrību.

Šajā kontekstā ir lietderīgi pieminēt no Orhusas konvencijas²³ izrietošos ilgtermiņa secinājumus, jo tajā uzsvērts, cik svarīgi ir konsultēties ar sabiedrību, pieņemot ar vidi saistītus lēmumus.

Jautājumā par konsultēšanos ar sabiedrību jāvadās pēc direktīvas 85/337/EEK un Orhusas konvencijas normām.

4.6.3. “Teritorijas viengabalainības” jēdziens

No direktīvas konteksta un nolūka ir skaidrs, ka “teritorijas viengabalainība” ir saistīta ar teritorijas aizsardzības mērķiem (skat. Iepriekšējo sadaļu 4.5.3.). Piemēram, ir iespējams, ka plāns vai projekts negatīvi ietekmēs teritorijas viengabalainību tikai vizuāli vai arī tikai tādus biotopu veidus vai sugas, kas nav iekļautas I vai II pielikumā. Tādos gadījumos ietekme nerada negatīvu ietekmi 6. panta 3. punkta izpratnē, ar noteikumu, ka netiek ietekmēta teritoriju tīkla viengabalainība.

No otras puses, vārdu savienojums “teritorijas viengabalainība” norāda, ka šeit runa ir par konkrēto teritoriju. Tātad nav pieļaujama teritorijas vai tās daļas iznīcināšana, pamatojot to ar argumentu, ka tajā sastopamo biotopu veidu un sugu aizsardzības statuss tā kā tā saglabāsies labvēlīgs attiecīgās dalībvalsts Eiropas teritorijas ietvaros.

Attiecībā uz jēdziena “viengabalainība” blakusnozīmi vai nozīmi, to var uzskatīt par vienotu veselumu vai pilnību raksturojošu īpašību vai stāvokli. Dinamiskā ekoloģiskā kontekstā var uzskatīt, ka tam piemīt dzīvotspēja un spēja attīstīties tādā veidā, kas ir labvēlīgs aizsardzībai.

Piemērota definīcija “teritorijas viengabalainībai” ir šāda: *‘teritorijas ekoloģiskās struktūras un funkcijas saskaņotība visā tās platībā vai biotopos, biotopu kompleksos un/vai sugu populācijās, kam minētā teritorija ir vai tiks noteikta’*²⁴.

Par teritoriju var teikt, ka tai piemīt viengabalainība augstā pakāpē, ja ir realizēts iekšējais potenciāls teritorijas aizsardzības mērķu sasniegšanai, tiek uzturēta pašuzlabošanās un pašatjaunošanās spēja dinamiskos apstākļos un ir vajadzīgs minimāls ārējais atbalsts, veicot apsaimniekošanu.

²³ Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un pieeju tiesu varai vides jautājumos. Konvencija tika noslēgta Dānijā, Orhusā, 1998. gada jūnijā. Eiropas Kopiena ir viena no tās parakstītājiem.

²⁴ PPG 9, UK Department of the Environment, October 1994 / Apvienotās Karalistes Vides departaments, 1994. gada oktobris.

Tāpēc, aplūkojot “teritorijas viengabalainību”, ir svarīgi ņemt vērā virkni faktoru, tai skaitā ietekmju iespēju izpausties īstermiņā, vidējā termiņā un ilgtermiņā.

Teritorijas viengabalainība ietver tās ekoloģiskās funkcijas. Lēmumam par to, vai tā ir negatīvi ietekmēta, jākoncentrējas uz teritorijas aizsardzības mērķiem un jāprobežojas ar tiem.

5. 6. panta 4. punkts

Jēdzienu noskaidrošana: *alternatīvi risinājumi, sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, kompensācijas pasākumi*²⁵, *kopējā vienotība, Komisijas atzinums*

5.1. Direktīvas teksts

“Ja, neņemot vērā negatīvu vērtējumu saistībā ar ietekmi uz teritoriju un alternatīvu risinājumu trūkuma dēļ plāns vai projekts tomēr ir jāīsteno sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, kas ietver arī sociāla un ekonomiska rakstura intereses, tad dalībvalsts veic visus vajadzīgos kompensējošos pasākumus, lai nodrošinātu Natura 2000 tīkla kopīgās vienotības aizsardzību. Dalībvalsts informē Komisiju par pieņemtajiem kompensācijas pasākumiem.

Ja attiecīgajā teritorijā sastopams prioritārs dabiskā biotopa veids un/ vai prioritāra suga, tad vienīgie pieņemamie argumenti ir tie, kas saistīti ar veselības aizsardzību vai sabiedrības drošību, videi primāri svarīgām labvēlīgām pārveidēm vai, pēc Komisijas atzinuma, citām sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm.”.

5.2. Darbības sfēra

Šis nosacījums ir novērtējuma un iespējamās atļaujas došanas procedūras sastāvdaļa, ko izmanto kompetentās valsts iestādes, vērtējot plānus un projektus, kas varētu ietekmēt īpaši aizsargājamo teritoriju (SAC).

Jāievēro divi būtiski apstākļi:

- no vienas puses, tas attiecas uz konkrētām situācijām (izņēmumiem) attiecībā uz 6. panta 3. punktā atrodamo vispārējo noteikumu, kas paredz, ka atļauju var dot tikai tiem plāniem vai projektiem, kas neietekmē attiecīgo teritoriju viengabalainību;
- no otras puses, šī nosacījuma konkrētā pielietošanā jāņem vērā vērtējuma etapi un to secība.

Plāna vai projekta ietekmju uz teritoriju sākotnējais novērtējums, kas paredzēts 6. panta 3. punktā, dod iespēju kompetentajām valsts iestādēm nonākt pie secinājumiem par paredzētās iniciatīvas sekām saistībā ar attiecīgās teritorijas viengabalainību. Ja šie secinājumi būs pozitīvi tādā nozīmē, ka pastāv augsta pārliecības pakāpe par to, ka attiecīgā iniciatīva šo teritoriju negatīvi neietekmēs, tad kompetentās iestādes var dot plānam vai projektam savu piekrišanu. Šaubu gadījumā jāizmanto piesardzības princips

²⁵ *Biotopu direktīvas* 6. panta 4. punktā oriģināltekstā lietots termins *compensatory measures*, kas tulkots kā *kompensācijas pasākumi*. LR Likumā “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43. panta 5. punktā šajā kontekstā lietots termins *kompensējošie pasākumi*.

un jārīkojas saskaņā ar 6. panta 4. punktā aprakstīto procedūru, kā tas ir arī negatīvu secinājumu gadījumā.

Minētais nosacījums, kas ir atkāpe no 6. panta 3. punkta, **jāinterpretē ierobežojošā veidā**, lai tā piemērošana aprobežotos ar situācijām, kad tiek apmierināti visi vajadzīgie priekšnoteikumi. Šajā sakarā ikvienam, kas vēlas šo izņēmumu izmantot, kā priekšnosacījums ir jāpierāda, ka iepriekšminētie apstākļi katrā konkrētā gadījumā patiešām pastāv.

6. panta 4. punkta nosacījumi ir spēkā, kad saskaņā ar 6. panta 3. punktu veiktā sākotnējā novērtējuma rezultāti ir negatīvi vai arī ir neskaidri. Jāievēro noteiktā soļu secība.

5.3. Sākotnējie apsvērumi

5.3.1. Alternatīvo risinājumu izpēte

Pirmais solis, ko veic kompetentās iestādes, ir izpētīt iespēju izmantot alternatīvus risinājumus, kas labāk nodrošina attiecīgās teritorijas viengabalainību. Šādi risinājumi parasti jau būs apzināti, veicot sākotnējo novērtējumu saskaņā ar 6. panta 3. punktu. Tie var izpausties kā alternatīvas atrašanās vietas (vai maršruti, ja runa ir par lineāru attīstību), dažādi projekta mērogi vai arī alternatīvie procesi. Jāizskata arī nulles variants”.

Saskaņā ar subsidiaritātes principu, šo alternatīvo risinājumu salīdzināšana jāveic kompetentajām valsts iestādēm. Jāuzsver, ka šādā salīdzināšanā izmantojamie parametri attiecas uz teritorijas aizsardzību un viengabalainības un tās ekoloģisko funkciju saglabāšanu. Tāpēc šajā fāzē citi vērtēšanas kritēriji, kā, piemēram ekonomiskie kritēriji, nav uzskatāmi par svarīgākiem nekā ekoloģiskie kritēriji.

Alternatīvo risinājumu izvērtēšana ir kompetento valsts iestāžu uzdevums. Minētā izvērtēšana jāveic, salīdzinājumam izmantojot aizsardzības mērķus.

5.3.2. Sevišķi svarīgu sabiedrības interešu noskaidrošana

Ja alternatīvu risinājumu nav vai arī ja ir risinājumi, kam ir vēl negatīvāka ietekme uz vidi attiecīgajā teritorijā, ievērojot iepriekšminētos direktīvā noteiktos aizsardzības mērķus, tad **otrais solis**, kas jāveic kompetentajām valsts iestādēm, ir noskaidrot, vai ir kādas sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, to starpā sociāla vai ekonomiska rakstura intereses, kuru dēļ attiecīgais plāns vai projekts būtu jārealizē.

Jēdziens “*sevišķi svarīgas sabiedrības intereses*” direktīvā nav definēts. Tomēr 6. panta 4. punkta otrajā apakšpunktā kā šādu sevišķi svarīgu sabiedrības interešu piemēri ir minēta veselības aizsardzība, sabiedrības drošība un videi primāri svarīgas labvēlīgas

pārveides. Attiecībā uz sociāla vai ekonomiska rakstura “*sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm*” no formulējuma ir skaidrs, ka direktīvā izvirzītajiem aizsardzības mērķiem pretnostatīt var vienīgi sabiedrības intereses, ko virza sabiedriskas vai privātas institūcijas. Tātad uz projektu, kas **pilnībā** ir tikai uzņēmumu vai indivīdu interesēs, iepriekšminētais neattiecas.

Līdz šim Eiropas Kopienu Tiesa nav devusi skaidrus norādījumus attiecībā uz šī konkrētā jēdziena interpretāciju. Tāpēc būtu lietderīgi ielūkoties citās Kopienas likumdošanas jomās, kur satopami līdzīgi jēdzieni.

“Sevišķi svarīgas prasības” jēdzienu izstrādāja Eiropas Kopienu Tiesa kā izņēmumu brīvas preču kustības principam. Šādu sevišķi svarīgu prasību vidū, kas var attaisnot valsts ieviestos pasākumus brīvas kustības ierobežošanai, Tiesa atzina sabiedrības veselības aizsardzību un vides aizsardzību, kā arī ekonomiskās un sociālās politikas likumisko mērķu sasniegšanu.

Turklāt Kopienas likumdošanā ir pazīstams arī jēdziens “pakalpojumi vispārējās ekonomiskajās interesēs”, kas atrodams Līguma 86. panta 2. punktā (bijušais 90. panta 2. punkts), kā viens no izņēmumiem konkurences noteikumiem, kas paredzēti uzņēmumiem, kuri atbild par šādu pakalpojumu pārvaldību. Komunikē par Eiropā sniedzamajiem pakalpojumiem vispārējo interešu labā²⁶ Komisija, ņemot vērā šajā jomā esošo tiesu praksi, devusi šādu definīciju pakalpojumiem vispārējo ekonomisko interešu labā: *‘tie raksturo komerciālo pakalpojumu darbību, kas pilda uzdevumus vispārējo interešu labā, un līdz ar to uz tiem attiecas dalībvalstu noteiktie konkrētie pienākumi sniegt sabiedriskos pakalpojumus*²⁷. *Tas īpaši attiecas uz transporta, enerģētikas un komunikāciju tīklu pakalpojumiem’.*

Attiecībā uz **nosacījuma struktūru**, konkrētajos gadījumos kompetentajām valsts iestādēm būs jāapstiprina attiecīgie plāni un projekti ar noteikumu, ka, salīdzinot intereses – minēto iniciatīvu rezultātā ietekmētos teritorijas aizsardzības mērķus un iepriekšminētās sevišķi svarīgās intereses – svaru kausi nosveras par labu pēdējām. Tas jānosaka, balstoties uz šādiem argumentiem.

(a) Sabiedriskām interesēm jābūt **prioritārām**: līdz ar to ir skaidrs, ka ne visu veidu sociāla vai ekonomiska rakstura sabiedrības intereses būs pietiekamas, it īpaši salīdzinājumā ar interesēm, kuras aizsargā direktīva (skat., piemēram, tās ceturto ievadargumentu, kurā pieminēts “*Kopienas dabas mantojums*”) (skat. I pielikuma 10. punktu).

(b) Šajā kontekstā liekas saprātīgi pieņemt, ka sabiedriskās intereses var būt prioritāras tikai tad, ja tās ir **ilgtermiņa intereses**; īstermiņa ekonomiskās intereses vai citas

²⁶ COM(96) 443, of the 11.9.1996.

²⁷ Sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas pienākumus savukārt raksturo tas, ka tiek ievēroti daži būtiski darbības principi, kā, piemēram, nepārtrauktība, vienāda pieeja, universalitāte un caurskatāmība, taču tie dažādās dalībvalstīs var atšķirties atkarībā no dažādām situācijām, tādāam kā ģeogrāfiskie vai tehniskie ierobežojumi, politiskā un administratīvā organizācija, vēsture un tradīcijas.

intereses, kas sabiedrībai dotu tikai īslaicīgu labumu, neliekas pietiekami svarīgas, lai pārspētu ilgtermiņa aizsardzības intereses, ko aizsargā direktīva.

Ir pamats uzskatīt, ka formulējums “sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, kas ietver arī sociāla un ekonomiska rakstura intereses” attiecas uz situācijām, kur paredzētie plāni vai projekti izrādās neizstājami:

- kā tādas darbības vai politikas sastāvdaļa, kas aizstāv pilsoņu dzīves (veselības, drošības, vides) pamatvērtības;
- kā valsts un sabiedrības pamatpolitikas sastāvdaļa;
- kā ekonomiska un sociāla rakstura darbību sastāvdaļa, veicot konkrētus sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas pienākumus.

5.4. Kompensācijas pasākumu pieņemšana

5.4.1. Ko saprot ar “kompensācijas pasākumiem”, un kad par tiem būtu jādomā?

Termins “kompensācijas pasākumi” *Biotopu direktīvā* nav definēts. No pieredzes varētu piedāvāt šādu dalījumu:

- ietekmes mazināšanas pasākumi plašākā nozīmē, kuru mērķis ir līdz minimumam samazināt vai pat dzēst negatīvās ietekmes uz pašu teritoriju (skat. 4.5. sadaļu);
- kompensācijas pasākumi *sensu stricto*: neatkarīgi no projekta tie ir paredzēti, lai kompensētu plāna vai projekta negatīvu ietekmi uz biotopu. Piemēram, vispārēja koku stādīšana, lai uzlabotu ietekmi uz ainavu, nekompensē specifiska meža biotopa iznīcināšanu.

Pasākumus, kas vajadzīgi *Biotopu direktīvas* vai *Putnu direktīvas* normālai ieviešanai, nevar uzskatīt par kompensācijas pasākumiem kaitējoša projekta gadījumā. Piemēram, apsaimniekošanas plāna īstenošana vai jaunu platību noteikšana, ja šī platība jau ir novērtēta kā Kopienas nozīmes platība, ir uzskatāms par normālu dalībvalsts pasākumu. Kompensācijas pasākumiem jābūt kā direktīvu ieviešanas pasākumu papildinājumam.

Par kompensācijas pasākumiem jādomā tikai tad, kad ir precīzi noteiktas negatīvās ietekmes uz *Natura 2000* teritorijas viengabalainību. Kompensācijas pasākumu ierosināšana no sākuma neatbrīvo no vajadzības iepriekš veikt 6. pantā aprakstītos soļus, it īpaši, izpētīt alternatīvas un veikt salīdzinošu projekta/plāna interešu izvērtējumu saistībā ar teritorijas dabas vērtībām.

Kompensācijas pasākumi ir konkrētam projektam vai plānam paredzēti pasākumi, ko veic papildus *Dabas direktīvu* normālajai ieviešanas praksei. To mērķis ir novērst projekta negatīvo ietekmi un nodrošināt kompensāciju, kas precīzi atbilst negatīvajai ietekmei uz attiecīgo sugu vai biotopu. Kompensācijas pasākumi ir “pēdējais līdzeklis”. Tos izmanto tikai tad, kad citi direktīvā paredzētie drošības pasākumi nav iedarbīgi un ir pieņemts lēmums, neskatoties uz to, apsvērt projektu/plānu, kam ir negatīva ietekme uz *Natura 2000* teritoriju.

5.4.2. Kompensācijas pasākumu saturs

Kompensācijas pasākumiem, *sensu stricto*, jānodrošina, lai teritorija veicinātu viena vai vairāku *attiecīgajā biogeogrāfiskajā rajonā* esošu dabisko biotopu saglabāšanu labvēlīgā aizsardzības statusā. Tas izriet no fakta, ka:

- projekts nedrīkst neatgriezeniski ietekmēt teritoriju, pirms kompensācija patiešām ir ieviesta. Piemēram, mitrājus parasti nedrīkst nosusināt, kamēr iekļaušanai *Natura 2000* teritoriju tīklā nebūs pieejams jauns mitrājs ar ekvivalentām bioloģiskajām īpašībām;
- kompensācijām jābūt kā papildinājumam attiecībā uz *Natura 2000* teritoriju tīklu, kurā dalībvalstīm bija jānodod savs ieguldījums saskaņā ar direktīvām.

Attiecībā uz *Putnu direktīvu*, par kompensāciju nevar uzskatīt jau inventarizētu platību, kuru dalībvalstij jau vajadzēja ieteikt. No otras puses, kā kompensāciju var pieņemt darbu, kas tiek veikts, lai uzlabotu bioloģisko vērtību kādā platībā (ko paredzēts noteikt kā aizsargājamu) vai īpaši aizsargājamā teritorijā putniem (SPA), kura jau par tādu ir noteikta, tā, lai vides ietilpība vai pārtikas potenciāls palielinātos par daudzumu, kas atbilst zaudējumiem projekta ietekmētajā teritorijā. *A fortiori*, ir pieņemama attiecīgai putnu sugai labvēlīga biotopa izveidošana no jauna, ar noteikumu, ka jaunradītā teritorija ir gatava brīdī, kad ietekmētā teritorija zaudē savu dabisko vērtību.

Attiecībā uz *Biotopu direktīvu* kompensācija līdzīgā veidā varētu ietvert līdzvērtīga biotopa radīšanu, neadekvāta līmeņa biotopa bioloģisko uzlabošanu vai pat kādas esošas teritorijas pievienošanu *Natura 2000* teritoriju tīklam, ja šī ierosinātā teritorija biogeogrāfiskā saraksta sastādīšanas laikā netika uzskatīta par nozīmīgu.

Otrajā gadījumā var iebilst, ka kopumā projekta rezultātā būs attiecīgā biotopa veida zaudējums dalībvalsts līmenī. Tomēr Kopienas līmenī būs jauna teritorija, kam būs 6. pantā paredzētā aizsardzība, tādējādi veicinot direktīvas mērķu sasniegšanu.

Kompensācijas pasākumos var ietilpt:

- **biotopa izveidošana no jauna kādā jaunā vai paplašinātā teritorijā, ko paredzēts iekļaut *Natura 2000* teritoriju tīklā;**
- **biotopa uzlabošana attiecīgās teritorijas daļā vai citā *Natura 2000* teritorijā, proporcionāli projekta radītajiem zaudējumiem;**
- **izņēmuma gadījumos – jaunas teritorijas ierosināšana saskaņā ar *Biotopu direktīvu*.**

Rezultātam parasti ir jābūt darbotiespējīgam brīdī, kad attiecīgajā teritorijā rodas projekta nodarīts kaitējums, izņemot gadījumus, kad var pierādīt, ka šāda vienlaicīga darbība nav nepieciešama minētās teritorijas ieguldījuma nodrošināšanai *Natura 2000* tīklā.

5.4.3. Natura 2000 teritoriju tīkla “kopīgā vienotība”

Vārdu savienojums “kopīgā vienotība” parādās 6. panta 4. punktā, kontekstā, kur plānu vai projektu atļauj īstenot sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā un dalībvalstij ir jāveic pasākumi, lai kompensētu zaudējumus.

Tas parādās arī 3. panta 1. punktā, kas raksturo Natura 2000 kā “saskaņotu Eiropas ekoloģisko tīklu, kurā apvienotas īpaši aizsargājamas dabas teritorijas” un 3. panta 3. punktā, kurš paredz, ka “Ja dalībvalstis to uzskata par vajadzīgu, tās cenšas uzlabot Natura 2000 tīkla ekoloģisko vienotību, saglabājot un attiecīgā gadījumā veidojot ainavas iezīmes, kas ir būtiski svarīgas savvaļas dzīvniekiem un augiem, kā minēts 10. pantā.”

10. pants, kurš vispārīgāk pievēršas zemes izmantošanas plānošanai un attīstības politikai, nosaka:

“Ja dalībvalstis uzskata par vajadzīgu, tad zemes izmantošanas plānošanas un attīstības politikā, un jo īpaši, lai uzlabotu Natura 2000 tīkla ekoloģisko vienotību, tās cenšas sekmēt to ainavas iezīmju apsaimniekošanu, kas ir būtiski svarīgas savvaļas dzīvniekiem un augiem.

Šādas iezīmes ir tās, kuras saskaņā ar savu lineāro un nepārtraukto struktūru (piemēram, upes, to krasti vai tradicionālās lauku robežu veidošanas sistēmas) vai, pamatojoties uz faktu, ka tās noder kā līdzeklis mērķa sasniegšanai (piemēram, dīķi vai nelielas mežu audzes), ir svarīgas savvaļas sugu migrācijā, izplatībā un vairošanās procesā.”

Gan 3., gan 10. pantā lietots vārds “ekoloģisks”, ar ko paskaidro vienotības raksturu. Ir skaidri redzams, ka vārdu savienojums “kopīgā vienotība” 6. panta 4. punktā ir lietots tajā pašā nozīmē.

6. panta 4. punkts prasa “aizsargāt Natura 2000 kopīgo vienotību”. Tātad direktīva pieņem, ka “sākotnējais” tīkls ir bijis vienots. Ja tiek izmantots izņēmumu režīms, tad situācija ir jālabo, tā, lai vienotība tiktu pilnībā atjaunota.

- Saskaņā ar *Biotopu direktīvu* teritorijas izvēle Natura 2000 teritoriju tīklam atkarīga no:
 - biotopu un sugu proporcijām (platības, populācijas), kas aprakstītas standarta datu formā;
 - teritorijas iekļaušanas tajā biogeogrāfiskajā rajonā, kurā tas ir izvēlēts;
 - atlases kritērijiem, ko izveidojusi Biotopu komiteja un ko izmanto Eiropas Dabas aizsardzības un bioloģiskās daudzveidības tematiskais centrs, lai ieteiktu Komisijai paturēt teritoriju Kopienas sarakstā.
- *Putnu direktīva* neparedz ne biogeogrāfiskos rajonus, ne atlasī Kopienas līmenī. Pēc analogijas varētu uzskatīt, ka **teritoriju tīkla kopīgā vienotība** ir nodrošināta, ja:
 - tiek nodrošināta kompensācija pa to pašu migrācijas ceļu;
 - kompensācijas teritorija(s) ir noteikti pieejamas putniem, kas parasti sastopami projekta ietekmētajā teritorijā.

Lai nodrošinātu *Natura 2000* teritoriju tīkla kopīgo vienotību, projektam paredzētajiem kompensācijas pasākumiem: (a) jābūt tādos apmēros, kas atbilst negatīvi ietekmētajiem biotopiem un sugām; (b) jāattiecas uz to pašu biogeogrāfisko rajonu tajā pašā dalībvalstī; un (c) jānodrošina funkcijas, kas ir pielīdzināmas tām, kuras atbilda sākotnējās teritorijas atlases kritērijiem.

Tāpēc attālums starp sākotnējo teritoriju un kompensācijas pasākumu vietu nav šķērslis, ja vien tas neietekmē teritorijas funkcionalitāti un tās sākotnējās atlases iemeslus.

5.4.4. Kas sedz kompensācijas pasākumu izmaksas?

Šķiet loģiski, ka saskaņā ar principu “piesārņotājs maksā”, kompensācijas pasākumu izmaksas sedz projekta īstenotājs. Līdzfinansēšanas gadījumā tās var iekļaut kopējā budžetā, ko iesniedz valsts iestādēm. Šajā sakarā no Eiropas fondiem var, piemēram, līdzfinansēt kompensācijas pasākumus transporta infrastruktūrai, kas iekļaujas TEN (Transeiropas tīklā).

Valsts iestādes piešķirto subsīdiju, kas paredzēta kompensācijas pasākumiem *Natura 2000* teritorijai, var uzskatīt par **Valsts atbalstu** (Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 87. panta (bij. 92. panta) izpratnē), ja tā ir piešķirta uzņēmumam, kas nodibināts *Natura 2000* teritorijā, kam šis statuss noteikts pirms vai pēc uzņēmuma nodibināšanas. Tomēr, gadījumā, ja uzņēmumam ir noslēgts līgums ar valsts iestādi par infrastruktūras izbūvi, minētā subsīdija netiks uzskatīta par Valsts atbalstu, ja vien to piešķir apmaiņā par paveikto darbu.

Dalībvalstij ir pienākums veikt kompensācijas pasākumus, sākot ar 6. panta spēkā stāšanās dienu. To finansēšana var būt dalībvalsts kompetencē.

5.4.5. Komisijas informēšana par kompensācijas pasākumiem

Kompetentajām valsts iestādēm ir jāziņo Komisijai par pieņemtajiem kompensācijas pasākumiem. Attiecīgā norma nenosaka nedz šī paziņojuma formu, nedz arī tā nolūku. Tomēr, lai šo procesu atvieglotu, Komisijas dienesti ir sagatavojuši standarta formātu²⁸ informācijas sniegšanai Komisijai atbilstoši 6. panta 4. punkta 1. un 2. apakšpunkta nosacījumiem. Jebkurā gadījumā Komisijas funkcijās neietilpst ne kompensācijas pasākumu ierosināšana, ne arī to zinātniska apstiprināšana.

Minētajam paziņojumam būtu jāpalīdz Komisijai novērtēt to, kā konkrētajā gadījumā tiek pildīti attiecīgās teritorijas aizsardzības mērķi. Lai arī valsts iestāžu konkrētais pienākums ir ziņot tikai par pieņemtajiem kompensācijas pasākumiem, var izrādīties, ka ir lietderīgi ziņot arī par noteiktiem elementiem, kas attiecas uz izpētītajiem alternatīvajiem

²⁸ Minētais formāts atrodams šā dokumenta IV pielikumā.

risinājumiem un sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm, kuru labā bija jārealizē plāns vai projekts, ja vien minētie elementi ir ietekmējuši kompensācijas pasākumu izvēli.

Informācijai par kompensācijas pasākumiem ir jāpalīdz Komisijai novērtēt to, kā konkrētajā gadījumā attiecīgajā teritorijā tiek sasniegti aizsardzības mērķi. Tomēr kompensācijas pasākumu ieteikšana nav Komisijas funkcija.

5.5. Kas notiek ar teritorijām, kuros sastopami prioritārie biotopi un/vai sugas?

6. panta 4. punkta otrā rindkopa paredz īpašu attieksmi gadījumos, kad plāns vai projekts attiecas uz teritoriju, kurā sastopami prioritārie biotopi un/vai sugas. Tādu plānu vai projektu realizēšana, kas varētu šīs teritorijas negatīvi ietekmēt, varētu būt attaisnojama vienīgi sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, ja minētās intereses attiecas uz veselības aizsardzību un sabiedrības drošību vai videi primāri svarīgām labvēlīgām pārveidēm, vai arī ja, pirms plānam vai projektam tiek dota piekrišana, Komisija izsaka atzinumu par paredzēto iniciatīvu.

Citiem vārdiem sakot, kaitējumu teritorijai var pieņemt kā pāri stāvošu direktīvā izvirzītajiem mērķiem tikai gadījumos, kad ir iepriekšminētās sevišķi svarīgās intereses vai arī pēc papildu procesuāla drošības pasākuma – Komisijas izteiktā neatkarīgā atzinuma.

Minētais nosacījums izvirza virkni jautājumu, kas saistīti ar:

- attiecīgo teritoriju identifikāciju;
- jēdzienu "veselības aizsardzība, sabiedrības drošība un videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides" interpretāciju;
- procedūru Komisijas atzinuma pieņemšanai un no šā atzinuma izrietošajām sekām.

5.5.1. Attiecīgās teritorijas

6. panta 4. punkta otrā rindkopa piemērojama tad, kad plāna vai projekta realizācijas rezultātā varētu tikt ietekmēta teritorija, kurā sastopami prioritārie biotopi un/vai sugas. Šajā sakarā būtu pamatoti uzskatīt, ka plāns vai projekts, kas:

- (a) nekādā veidā neietekmē prioritāro biotopu/sugu, vai arī
- (b) ietekmē tādu biotopu/sugu, kas nav ticis ņemts vērā teritorijas atlases brīdī ("nenozīmīga klātbūtne" standarta datu formā)

nerada pamatojumu minētās otrās rindkops attiecināšanai uz teritoriju.

6. panta 4. punkta otrā rindkopa ir attiecinājuma uz visām teritorijām, kurās sastopami prioritārie biotopi un/vai sugas, ja minētie biotopi vai sugas ir ietekmēti.

5.5.2. Jēdzieni “veselības aizsardzība”, “sabiedrības drošība” un “videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides”

Veselības aizsardzība, sabiedrības drošība un videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides ir vissvarīgākās no sevišķi svarīgajām sabiedrības interesēm. Tomēr, līdzīgi kā ar jēdzienu “sevišķi svarīgas sabiedrības intereses”, arī šīs trīs kategorijas nav skaidri definētas.

Kopienas likumdošana min veselības aizsardzību un sabiedrības drošību kā argumentus, kas var attaisnot to, ka valsts pieņem ierobežojošus pasākumus attiecībā uz preču, darbaspēka un pakalpojumu brīvu kustību, ka arī uz tiesībām dibināt uzņēmumus. Turklāt, personu veselības aizsardzība ir viens no Kopienas politikas pamatmērķiem vides jomā. Līdzīgi arī videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides ir kategorija, kas jāiekļauj iepriekšminētajos vides politikas pamatmērķos.

Atbilstoši subsidiaritātes principam, pārbaudīt, vai tāda situācija pastāv, ir kompetento valsts iestāžu pienākums. Protams, ka jebkuru šādu situāciju visticamāk, izpētīs arī Komisija, pārbaudot, cik pareizi tiek piemēroti Kopienas normatīvie akti.

Attiecībā uz “sabiedrības drošības” jēdzienu, ir lietderīgi ieskatīties Eiropas Kopienu Tiesas lēmumā, kas pieņemts 1991. gada 28. februārī Lietā C-57/89 *Komisija pret Vāciju (“Leibuhtas dambji/Leybucht Dykes”)*. Minēto lēmumu pieņēma, pirms tika pieņemta direktīva 92/43/EEK un attiecīgi arī 6. pants. Tomēr šis lēmums saglabā aktualitāti arī tāpēc, ka Tiesas lēmums ietekmē 6. panta izstrādi. Jautājums bija par celtniecības darbiem, lai nostiprinātu dambjus Ziemeļjūrā pie Leibuhthas (*Leybucht*). Minēto darbu veikšana bija saistīta ar kādas putniem domātas īpaši aizsargājamās teritorijas samazināšanu. Kā vispārējo principu Tiesa paziņoja, ka šāda samazinājuma pamatojumam ir jābūt tādām, kas atbilst vispārējām interesēm, kas stāv pāri direktīvas ekoloģisko mērķu pārstāvētajām interesēm. Šajā konkrētajā gadījumā Tiesa apliecināja, ka **plūdu briesmas un krasta aizsardzība** ir pietiekami nopietni iemesli, lai attaisnotu dambju izbūvi krasta konstrukciju nostiprināšanu, ja vien minētie pasākumi tiek stingri ierobežoti līdz minimumam.

Valsts iestādes var atļaut plāna vai projekta realizēšanu tikai tad, ja tiek pierādīts, ka pastāv iepriekšminētie iemesli – sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā un tikai tādā apmērā, cik attiecīgais plāns vai projekts ir vajadzīgs attiecīgi sabiedrības interešu nodrošināšanai.

5.5.3. Komisijas atzinuma pieņemšana un tās sekas

Gadījumā, kad pastāv sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, kas nav saistītas ar veselības aizsardzību, drošību un labumu videi, ir nepieciešams iepriekšējs Komisijas atzinums. 6.

panta 4. punkta otrā rindkopa nenosaka šāda atzinuma procedūru vai konkrētu tā saturu²⁹. Tāpēc vēlreiz ir jāvēršas pie attiecīgā nosacījuma mērķiem. Atzinumā jāietver to ekoloģisko vērtību novērtējums, ko plāns vai projekts varētu ietekmēt, viedoklis par sevišķi svarīgo sabiedrības interešu pamatotību, šo abu pretējo interešu līdzsvars, kā arī kompensācijas pasākumu izvērtējums. Minētajā novērtējumā ietilpst gan zinātnisks un ekonomisks vērtējums, kā arī plāna vai projekta realizācijas nepieciešamības un samērīguma izpēte attiecībā pret izvirzītajām sevišķi svarīgajām interesēm.

Pēc savas rakstura atzinums nav saistošs tiesību akts. Valsts iestādes var no tā atkāpties un nolemt īstenot plānu vai projektu pat, ja atzinums ir negatīvs. Tomēr šajā gadījumā paredzams, ka lēmumā būs izteikts viedoklis par Komisijas argumentiem un paskaidrots, kāpēc tās viedoklis nav ņemts vērā. Jebkurā gadījumā Komisija var izvērtēt, vai plāna vai projekta īstenošana notiek saskaņā ar Kopienas tiesību aktiem, un, ja nepieciešams, ierosināt attiecīgu juridisku darbību.

Komisijai, izsakot savu atzinumu, jāpārbauda līdzsvars starp ietekmētajām ekoloģiskajām vērtībām un izvirzītajām sevišķi svarīgajām interesēm, kā arī jāizvērtē kompensācijas pasākumi. Atzinums nav saistošs, taču gadījumā, kad nav atbilstības Kopienas likumiem, var tikt ierosināta juridiska darbība.

²⁹ Attiecīgajā standarta formātā (IV pielikumā) ir atrodams arī Komisijas viedokļa pieprasījums saskaņā ar 6. panta 4. punkta otro rindkoku.

Pielikumi

I pielikums

Atsauces uz tiesu lietām

(1) Nepieciešamību stingri transponēt 6. pantu jau apliecināja lieta, kas nonāca Eiropas Kopienu Tiesā (Ģenerāladvokāta Fennelija/ Fennelly atzinums Lietā C-256/98, *Komisija pret Franciju / Commission v France*, pasludināts 1999. gada 16. septembrī).

(2) Skat. Eiropas Kopienu Tiesas nolēmumu Lietā C-355/90, *Komisija pret Spāniju / Commission v Spain* [1993] ECR I-4221 (*'Santoña Marshes'*) un tās 1999. gada 18. marta nolēmumu Lietā C-166/97, *Komisija pret Franciju / Commission v France (Sēnas delta / Seine Estuary)*.

(3) Skat. iepriekšējo.

(4) Lieta C-392/96, *Komisija pret Īriju / Commission v Ireland*, ECT nolēmums 1999. gada 21. septembrī.

(5) Šo punktu uzsver arī Eiropas Kopienu Tiesas Ģenerāladvokāts Fenneljs iepriekšminētajā (1) lietā.

(6) Attiecīgā Eiropas Kopienu Tiesas tiesu prakse vēlreiz uzsver, ka jēdziens 'projekts' ir jāinterpretē plaši — it īpaši skat. 1996. gada 24. oktobra nolēmumu Lietā C-72/95, *Kraaijeveld*.

(7) Skat. (1).

(8) Lai redzētu, ko praksē var uzskatīt par "būtisku", ir lietderīgi izpētīt Eiropas Kopienu Tiesas tiesu praksi, it īpaši, Lietu C-355/90, *Komisija pret Spāniju/Commission v Spain* [1993] ECR I-4221 (*"Santoña Marshes"*). Lai arī šī lieta netika izlemta, atsaucoties uz direktīvas 92/43/EEK 6. panta 3. un 4. punktu (jo tika izlemta, atsaucoties uz iepriekšējo īpaši aizsargājamo teritoriju putniem (SPAs) aizsardzības režīmu saskaņā ar direktīvu 79/409/EEK), tā norāda dažu veidu darbības, ko var uzskatīt par darbībām ar būtisku ietekmi uz aizsargājamo teritoriju.

(9) Tiesa paziņoja, ka "*Pat neliela mēroga projektam var būt būtiska ietekme uz vidi, ja tas notiek vietā, kur 3. pantā minētie vides faktori (Direktīva 85/337/EEK), tādi kā dzīvnieki un augi, ...ir jutīgi pret visniecīgākajām pārmaiņām.*" (Lieta C-392/96, *Komisija pret Īriju / Commission v Ireland*, EKT nolēmums 1999. gada 21. septembrī).

(10) Skat. arī uzsvaru ko EKT uzlika dalībvalstu kopīgai atbildībai *Putnu direktīvas* kontekstā Lietās C-252/85 un C-262/85 (Attiecīgi: *Komisija pret Franciju / Commission v France* [1988] ECR 2243 un *Komisija pret Itāliju / Commission v Italy* [1987] ECR 3073).

II pielikums

Latvijā īstenoto LIFE-Daba projektu saraksts, kuros ir (tiek vai tiks) sagatavoti apsaimniekošanas plāni vai citi normatīvi, administratīvi vai līgumiski pasākumi

- **Papes ezers – apsaimniekošana un attīstība**

1. Dabas parka “Papes ezers” dabas aizsardzības plāna izstrāde;
2. Zemes iegāde vai noma pļavu biotopu uzturēšanai.

- **Ziemeļgaujas ielejas aizsardzība un apsaimniekošana**

1. Biotopu apsaimniekošanas plānu izstrāde individuālajām saimniecībām;
2. Dabas aizsardzības plāna izstrāde aizsargājamo ainavu apvidum “Ziemeļgauja”;
3. Līgumu slēgšana ar zemju īpašniekiem par meža biotopu aizsardzību;
4. Kompensāciju mehānisma ieviešana.

- **Divu putniem nozīmīgu vietu aizsardzība un apsaimniekošana Latvijā**

Dabas aizsardzības plānu izstrāde dabas parkiem “Zvārdes meži” un “Vecumi”

- **Engures ezera dabas parka dabas aizsardzības plāna ieviešana**

Zemes atpirkšana no privātīpašniekiem mežu biotopu aizsardzībai

- **Teiču dabas rezervāta dabas vērtību saglabāšanas pasākumi**

Zemes atpirkšana no privātīpašniekiem mežu biotopu aizsardzībai

- **Mitrāju aizsardzība Ķemeru nacionālajā parkā**

Zemes atpirkšana no privātpersonām pļavu un meža biotopu aizsardzībai

- **Piekrastes biotopu aizsardzība un apsaimniekošanas Latvijā**

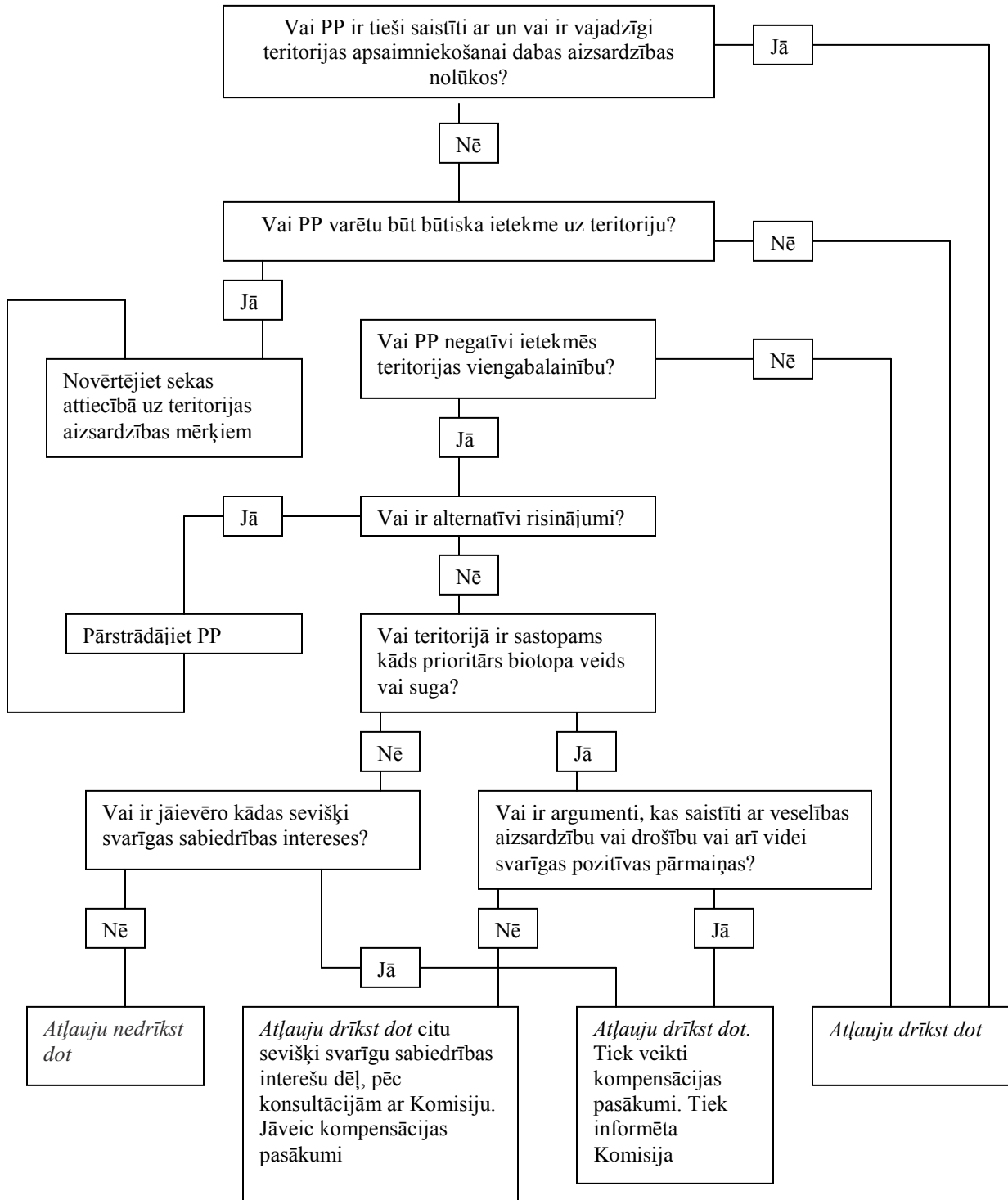
1. Dabas aizsardzības plānu izstrāde īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām piekrastē;
2. Līgumu slēgšana ar zemju īpašniekiem par piekrastes biotopu atjaunošanu un saglabāšanu.

- **Lubānas mitrāju kompleksa apsaimniekošana**

Līgumu slēgšana ar zemes īpašniekiem pļavu biotopu uzturēšanai.

III pielikums

Natura 2000 teritorijas ietekmējošo plānu un projektu (PP) apspriešana

IV pielikums

Informācijas sniegšanas veidlapa Eiropas Komisijai saskaņā ar 6. panta 4. punktu

Dalībvalsts:

Datums:

**Informācija Eiropas Komisijai
saskaņā ar *Biotopu direktīvas* 6. pantu
(Direktīva 92/43/EEK)**

Dokumentācija nosūtīta:

informācijai
(Pants 6(4)1)

atzinumam
(Pants 6(4)2)

Kompetentā valsts iestāde:

Adrese:

Kontaktpersona:

Tālr., fakss, e-pasts:

1. Plāns vai projekts

Ietekmētās *Natura 2000* teritorijas nosaukums un kods:

Minētā teritorija ir:

ir īpaši aizsargājamā teritorija putniem
(SPA) atbilstoši *Putnu direktīvai*

ir ierosinātā Kopienas nozīmes
teritorija atbilstoši *Biotopu direktīvai*
 ir prioritāru biotopu/sugu mājvieta

Teritoriju ietekmējošā plāna vai projekta kopsavilkums:

2. Negatīvā ietekme

Negatīvo ietekmju uz teritoriju kopsavilkums:

NB: Šajā kopsavilkumā jākoncentrējas uz negatīvajām ietekmēm, kas paredzamas uz tiem biotopiem un sugām, kam konkrētā teritorija tika ierosināta *Natura 2000* teritoriju tīklā, jāietver arī attiecīgas kartes un jāapraksta ietekmes mazināšanas pasākumi, par ko jau ir izlemts.

3. Alternatīvie risinājumi

Dalībvalsts izskatīto alternatīvo risinājumu kopsavilkums:

Iemesli, kāpēc valsts iestādes ir nonākušas pie slēdziena, ka alternatīvu risinājumu nav:

4. Sevišķi svarīgas intereses

Iemesls, kāpēc plāns vai projekts jāīsteno jebkurā gadījumā:

Sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, kas ietver arī sociāla un ekonomiska rakstura intereses

(ja nav prioritāru biotopu/sugu)

veselības aizsardzība

sabiedrības drošība

videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides

citas sevišķi svarīgas sabiedrības intereses

Īss iemesla apraksts:

5. Kompensācijas pasākumi

Paredzētie kompensācijas pasākumi un to grafiks: